

Ct. Ventura de Raulica

Čírkev a stát

čili theokracie a césarismus

Stará Říše na Moravě léta Páně 1937

Církev a stát

čili theokracie a césarismus

*I přivedli oslici a oslátko a položili na ně
roucha svá a Ježíše navrch posadili.
(Evangelium Květné neděle)*

Sire,
jednou z charakteristických zvláštností Božské knihy po výtce, to jest evangelia, jest, že události tam vypravované jsou vesměs i historicky pravé i tajemně prorocké. Tak i jednotlivosti, které jsme čtli v dnešním evangeliu. Že totiž právě apoštolové přivedli k Pánu Ježíši ona dvě zvířata, pro která je byl poslal, že apoštolové je pokryli vlastními rouchy, že konečně apoštolové na ně posadili Spasitele světa: ty okolnosti, pravím, zdánlivě tak málo zajímavé, obsahují přece veliká a dojmavá tajemství.

Podle výkladu Otců církevních vyznamenávají ona dvě zvířata národ židovský a národ pohanský, a

Spasitel uložil apoštolům, aby obojí obrátili a přivedli k jeho nohám¹⁾. Roucha, jimiž apoštolové je pokrývají, vyznamenávají nauku apoštolskou, již přijmouti musí každý, kdo přichází k Ježíši Kristu, jakožto nezbytnou podmínku, aby Bůh - Spasitel ovládl a sobě podrobil duši lidskou²⁾. A konečně Pán sám, který jen rukama apoštolů vyzdvižen jsa usedá na tuto skrovnou výstroj, ukazuje, že rozdílení tajemství Božích, jímž Syn Boží zcela zvláštním způsobem se zmocňuje duše křesťana a v ní se usazuje, jest výlučně dílem úřadu církevního. Tedy v církvi se děje všechno skrze církev; ona duše obrací, ona je častuje milostí a pravdou. Králové pozemští nemají tedy míti nějaký dozor na autoritu této vznešené nevěsty Syna Božího, z nebe

¹⁾ Oslicí jhu podrobenou rozumí se synagoga, která nesla jho zákona; oslátkem skotačivým a svobodným lid pohanský. (Sv. Jeronym, Kommentar k Matoušovi.)

²⁾ Rouchem apoštolským se vyrozumívá buď učení ctnostem neb různá dogmata církevní; nebude-li duše opatřena a ozdobena, Ježíše nésti nemůže. (Tamtéž.)

této královny, od Boha opatřené veškerou svou mocí a ozdobenou všemi svými výsadami¹⁾); mají vzhledem k ní jen povinnost respektovati její božskou pravomoc a té se podřizovati.

Jest to pro mne záležitost velké povinnosti a povinnost veliké důležitosti. Učiňme to tedy předmětem své úvahy a zastavivše se již u všeobecných vztahů mezi církví a státem, popatřme napřed, jaké jsou základy, jaká důležitost veřejného práva *theokratického*, a potom jaké povahy jest veřejné právo *césarské* a jaké jsou jeho účinky.

Aby se však nikdo v mém úmyslu nemýlil, tedy vězte, že nechci nikterak vydávati stát v moc církevní ani církev v moc státu; nechci, aby si církev proti přikázání Ježíše Krista a jeho apoštola osobovala jakousi vládu ve vlastním smyslu nad hlavou státu²⁾, ale nechci také, aby si hlava státu pra-

¹⁾ Viděl jsem město svaté, Jerusálém nový, sestupující s nebe od Boha, jako nevěstu, ozdobenou muži svému. (Zjev. sv. Jana.)

²⁾ Knížata národů vládnou nad nimi, ale vy netak. (Matouš.)
Ne jako lidé, kteří vládnou pánovitě nad úděly. (I. Petr 5, 3.)

vomoc církve uchvacovala a připisovala si její neomylnost. Nemíním, aby církev vládla všemi státy, tak jako nechci, aby státy ovládaly církev.

Budu tedy hájiti theokracie a potírati cézarismus jen ve smyslu prospěchu vlády křesťanské. Jsa církve i státu upřímným přítelem, budu se církve před tribunálem vlády světské zastávat i jen v zájmu vlády. Jinak řečeno, jest to sám zájem vlády, který budu před toutéž vládou hájiti. A takové rozpravě jistě neodepřete opravdové pozornosti. - Ave, Maria.

Část první

S hlediska politického jest celá civilisace křesťanská obsažena ve slově theokracie - bohovláda.

Ale jest snad theokracie takovou vládou duchovní, která by se těšila neobmezené vrchní moci nad všemi vládami světskými, sahajíc na osobnosti a na jejich práva politická a jako naprostá vládkyně nakládajíc s korunami a všemi královstvími země? To praví a ve všech toninách opakuje cézaris-

mus, aby theokracii označil jako něco nepřátelského a hloupého. Ale theokracie, tak jak ona sama sebe vymezuje, není ničím takovým. Neboť hle, ústy jednoho z největších svých velekněží se ona vyjadřuje takto: „Vláda nad světem“, píše svatý papež Gelasius velikému císaři (kap. 7. ad Anastasium imper.) „vznešený kníže, spočívá na těchto dvou základech: posvátná pravomoc velekněžská a moc královská. Víš to, nejmilostivější synu, a ačkoli pokolení lidskému svým důstojenstvím stojíš v čele, přece pokorně hlavu skláníš před velekněžími ve věcech božských. Ve všem, co náleží do oboru veřejného pořádku, poslouchají zákonů tvých i představení církevní, vědouce, že tobě nad tím vláda byla svěřena. S jakou uctivostí, ptám se tě, jest poslouchati těch, kterým svěřeno jest rozdávání převelebných tajemství?“

To jsou tedy vlastnosti a práva obojí moci, světské a duchovní, jasně rozlišená a přesně vymezená. Není tedy ani pomyslení na to, že by jedna moc mohla býti od druhé nebo ve druhé pohlцена. Hle, církev sama nařizuje svým dětem, dokonce i bis-

kupům, aby byli podrženi vládám světským a poslouchali jejich zákonů, pro sebe však vyžadovali jen tolik, aby se jiní podržovali jejich pravomoci duchovní a poslouchali těch jejich zákonů, které se vztahují k božskému řádu pravdy, milosti a spásy. To jest v několika slovech *charta* (základní listina) státu křesťanského. To jest pravá theokracie.

Pro theokracii tedy, jak jí církev rozuměla a dosud rozumí, jest společnost lidská původu božského. Císař nemá vlády nad dušemi, tak jako papež nemá vlády nad těly. Duše náležejí jen Bohu; za svůj první zákon mají jen zákon Boží; jak jest hlášen církví. Tedy i císař, právě tak jako poslední z jeho poddaných, jest povinen podržovati se církvi do té míry, do jaké ona jest věrnou držitelkou a neomylnou vykladačkou tohoto zákona. Pro theokracii „stát jest v lůně církve, tak jako dítě v náručí své matky. Náboženství jest cílem království a účelem říší. Císař má tedy podnikati něco málo pro záliby lidu, mnoho pro jeho potřeby a všechno pro jeho ctnost, aby lid přivedl k věčnému držení

nejvyšších statků." V theokracii konečně každý panovník se má dávat nadchnouti zásadami spravedlnosti, jak jim rozumí církev, aby uměl respektovati veškerý svobody, chrániti všechny výsady, býti práv právům všech; musí proto vždy slyšeti církev, a zvláště v tom, když božský zákon uplatňuje ve vládě státu. Není-li tedy zřejmo, že podřízenost moci světské moci duchovní znamená věc velké povinnosti?

Ale slyšme, co o tom píše svatý Tomáš: „Kdyby člověk mohl svými přirozenými silami vždy dojíti svého posledního cíle, pak by to bylo věcí krále, aby jej tam vedl. Neboť v řádě lidském jest nejvyšší vrchností král, a proto by mu náleželo řídit k poslednímu cíli vše, co mu jest podřízeno. Tak jako vždy a všude vidíme, že ten, kdo rozhoduje o cíli a upotřebení nějaké věci, řídí ty, kteří připravují prostředky k dosažení toho cíle potřebné. Námořník řídí stavitele lodi; architekt řídí zedníky, velitel vojska řídí zbrojře.

Ale poněvadž člověk silami pouze lidskými nemůže dosáhnouti svého cíle, to jest počínání Boha,

tedy z toho následuje, že ho k tomu nemůže vésti řízení lidské, nýbrž řízení Boží. A král, jemuž toto nejvyšší řízení náleží, jest Onen, jenž není toliko člověkem, nýbrž zároveň Bohem, náš Pán Ježíš Kristus, který činí lidi dítkami Božími a tak je vede do nebeského království!

Aby pak věci časné a věčné nebyly míchány, byl úřad tohoto (nebeského) království se týkající svěřen ne pozemským králům, nýbrž kněžím a zvláště nejvyššímu knězi a nástupci Petrovu a náměstku Kristovu, římskému papeži, jemuž všichni králové křesťanského lidstva mají býti poddáni jako samému Pánu našemu Ježíši Kristu. Neboť tak tomu, kterému svěřena jest péče o cíl poslední, poddáni býti a jeho rozkazem se řídití mají ti, kterým svěřena jest péče o cíle předběžné (De regim. c. 15.)” Dle určení andělského doktora „jest každé království jednotlivou lodicí a král pilotem, a všechna království křesťanská dohromady jako přemocné loďstvo, jehož každá jednotlivá loď, aby dospěla do přístavů, přidržovati se musí lodi admirálské, kterouž jest viditelné království Kristovo čili cír-

kev, jejímžto kapitánem jest velekněz římský. Kapitáni ostatní, jakkoli jsou pány každý na své lo-
di, přece nejsou úplně nezávislími. Aby byl udr-
žen jednotný pořádek, musí si každý vésti podle
povelů admirálových a tak řídit svou loď ke ko-
nečnému cíli plavby. Z toho důvodu je každý král
povinen pečovati o věčnou spásu svého lidu tím,
že přikazuje to, co jí slouží, zakazuje pak to, co jí
překáží. O jednom i o druhém poučuje jej nejvyš-
ší hlava církve, tak jako admirál dává rozkazy ka-
pitánům a řídí tak loďstvo." (De regim. princ. 1, 2.)
Podřízenost moci světské moci duchovní jest tedy
v zájmu dobré vlády státní základním zákonem ří-
še křesťanské i světové, i jest tedy velkou povin-
ností. Prosté pozorování přirozených zákonů a po-
řádku společenského nám tuto pravdu ještě více
potvrdí.

3.- Společnost jest svorné sdružení bytostí roz-
umových, spojených spolu tím, že uznávají tutéž
moc nad sebou.

Právo veřejné, souhlasně s právem přirozeným,
uznává jen trojí společnost: 1) společnost domácí,

to jest družinu jednotlivců, spojených mezi sebou poslušenstvím k jedné a téže hlavě jednotlivé, tvořící takto rodinu; 2) společnost občanskou, neboli sdružení jednotlivců i rodin, spojených mezi sebou poddaností jedné a téže moci veřejné, a tvořící takto národ nebo stát. A 3) konečně společnost náboženskou, neboli sdružení jednotlivců, rodin a států, kteří tvoří mezi sebou celek tím, že se podřizují jedné moci duchovní, a tvořící tak církev. A jako jest úplně rozumné, aby se společnost domácí podřizovala moci státní, tak také jest úplně rozumné, že moc státní má býti podřízena moci náboženské. Neboť jak jest rozumná závislost pravomoci domácí, která se vztahuje jen na jednotlivce, na pravomoci státní, vykonávané totiž nad širší oblastí, nad jednotlivci i nad rodinami, tak jest rozumnou i závislost moci státní na moci náboženské, jejíž jurisdikce jest ještě širší, vztahující se na jednotlivce, rodiny i národy.

To říci chtěl svatý Pavel slovy: *Každý mocností vyšším poddán buď!* (Řím 13, 1). Slovo to jest samo o sobě úplnou teorií práva společenského. Podle

tohoto učení existuje na zemi jistá hierarchie pravomocí, z nichž jedna nad druhou je vyšší, i jest povinností moci menší a řádu nižšího podřizovati se moci větší a řádu vyššího.

Podle některých vykladačů se zdá, že apoštol národů těmito slovy chtěl říci i to, že povinnost poslušnosti jest tím přísnější, čím která mocnost jest v řadě mocností vyšší a povahou své působnosti důležitější¹⁾. Nuže, moc otcovská se vztahuje na rodinu, a její uplatňování se omezuje na plození a výchovu dětí. Moc veřejná pak se vztahuje jen na jednu říši a její funkce se omezují na to, že se má starati o ochranu a rozkvět jednotlivců a rodin. Moc duchovní však obmyká celé lidstvo a má za úkol posvěcení a spásu jednotlivců, rodin a států. Zřejmo tedy, že moc státní oblastí a funkcí svou vyniká nad moc otcovskou, z týchž důvodů však

¹⁾ *Poddán bud'*, totiž v tom, v čem mocnost ona jest vznešenější a vyšší a v čem má právo a pravomoc, totiž ve věcech časných poddán bud' králi a moci občanské, v duchovních však představeným církve, biskupům a papeži (A Lapide).

také moc náboženská nad státní, i má tedy právo na poddanost ještě úplnější se strany moci světské než tato na poslušnost se strany moci otcovské. Konečně buď poznamenáno, praví a Lapide, že sv. Pavel zavazoval ve svědomí k poslušnosti vládce světského jen s tím předchozím podotknutím, že jest to služebník Boží k dobrému, protož i neposlouchati ho jest hříchem proti Bohu. Podle učení svatého Pavla nastává tedy mravní závazek poslušnosti všelikého zřízení jen z toho důvodu a v té míře, pokud jest zástupcem Božím. Moc otcovská tedy, jak jsme častěji opakovali, reprezentuje a takřka prodlužuje činnost Boha *stvořitele*; moc politická reprezentuje a pomáhá uskutečňovati činnost Boha *zachovávatele*; moc náboženská však reprezentuje a navždy zpřítomňuje činnost Boha *posvěcovatele*. A poněvadž dle výroku sv. Dyonisia *-divinorum omnium divinissimum est cooperari Deo in salutem animarum-* věcí nejvíc božskou jest se spoluúčastniti s Bohem na velikém díle posvěcení a spásy duší, proto mezi všemi mocnostmi jest náboženská moc onou, která reprezentuje Boha s nej-

větší měrou veleby, velikosti a vznešenosti; následovně i povinnost poslouchati jí jest naléhavější a přísnější než poslouchati mocností jiných, a neposlušností k ní by byla naše spása ohrožena co nejvážněji. Pravda tato přiměla Bossueta ke zvolání: *Všecko jest podroběno těmto klíčům; všecko, bratři moji, - králové i národové, pastýři i stáda*. (Serm. sur l'Unité de l'Église.)

4. - Dokonce i nauky, které vydavatelé spisů zastávajících se césarismu hlásají, aby světské vlády odvrátili od plnění této povinnosti, utvrzují nás ještě více v poznání, jak veliká jest její důležitost a jak pevné jsou zásady, které jsou jejím základem. Tito publicisté, vyšší ze školy Jakuba I. anglického a Ludvíka XIV., namítají předně: moc politická, dle Písma svatého pocházející od Boha, nemá prý záviseti na žádné moci jiné,¹⁾ poněvadž prý moc

) Spoléhaje se na toto učení vzbouřil se Jakub I. proti papeži a dovršil rozkol Anglie, a Ludvík XIV. by byl učinil stejně, kdyby jej na tomto srázu nebyl zadržel jeho katolický pud.

původu božského nemůže záviseti na jiném, než na Bohu jediném.

Námitka tato jest zřejmým sofismatem. Je jisto, neboť svatý Pavel to řekl, že moc otcovská na příklad se odvozuje přímo od Boha: „*A quo omnis paternitas in terra nominatur*“ (Ef. 3. 15). A přece svatý Pavel zavazuje každého otce rodiny právě tak jako každého jednotlivce, aby poslušen byl autority veřejné, a praví, že odporovati této autoritě jest protiviti se plánům Prozřetelnosti Boží. „*Kdo se protiví mocnosti, zřízení Božímu se protiví*“ (Řím 13, 2). Jest dále jisto, že moc biskupská má své oprávnění ve vůli Boží, neboť Bůh, podle téhož svatého Pavla, „ustanovil biskupy, aby spravovali církev Boží“ (Skut. 20, 28). A přece nás evangelium poučuje, že sám Ježíš Kristus závislými na nejvyšším pastýři, vznešeném náměstku svém na zemi, učinil nejen beránky, ale i ovce, nejenom věřící totiž, ale i biskupy. Řekl Petrovi: Pas ovečky mé, pas beránky mé (Jan 21.).

Jest tedy zřejmo, že moc od Boha ustanovená neztrácí nic ze svého božského původu tím, když se

podřizuje moci řádu vyššího, poněvadž Bůh sám tak chtěl. Následovně jako moc otcovská, ačkoli božská svým původem a svým určením, pokračovati totiž v činnosti Boha *stvořitele*, přece jest podřízena moci veřejné; právě tak i moc veřejná, ačkoli božská svým původem a svým úkolem, pokračovati totiž v činnosti Boha *zachovatele*, přece poddána býti má moci náboženské, pověřené vzneseným určením, aby totiž pokračovala v činnosti Boha *pосvěcovatele*.¹⁾

Také se říká: Církev jest ve státě a nikoliv stát v církvi; tedy církev má býti podřízena státu a jím řízena, a nikoli stát církví.

Tento úsudek se zakládá na předpokladě zřejmém

¹⁾ Sv. Řehoř Nazianský, jež zde uvádí a vysvětluje Bellarmín, potvrzuje toto učení touto důležitou poznámkou: Bůh, stvořiv člověka, jest původcem jeho těla i jeho duše. Tělo má od Boha rovněž tak svůj původ jako duše. To však není důvodem, aby tělo nebylo poddáno duši a jí řízeno. Neboť toto místo podřadné vzhledem k duši mu Bůh dal. A právě tak jsou různé mocnosti, přímo od Boha pocházející.

nerozumném. Opakujeme, že rodina jest souhrn jednotlivců; stát jest souhrn jednotlivců i rodin; církev pak souhrn jednotlivců, rodin a národů. Tyto tři společnosti, v nichž je roztrženo lidstvo, jsou jen tři soustředné kruhy, jejichž původem a středem jest Bůh. Společnost domácí jest z těchto kruhů nejmenší, společnost náboženská největší; společnost občanská jest kruhem středním, větším sice než kruh společnosti domácí, zřejmě však menším než kruh společnosti náboženské.

Říci tedy, že církev jest ve státě, bylo by tolik jako říci, že velký kruh jest uzavřen v kruhu menším; že totiž souhrn národů jest v souhrnu rodin. A jako z toho, že stát uplatňuje svou činnost *zachovatelskou* na rodinách, nevyplývá, že by byl v rodině, tak také z toho, že církev uplatňuje svou činnost *posvěcovatelskou* na státech, nevyplývá, že sama jest ve státě. Jest tedy zrovna tak nerozumným říkati, že církev jest ve státě, jako kdyby někdo říkal, že stát jest v rodině; a jest právě tak nerozumným říkati, že církev má býti podřízena státu a jím řízena, jako kdyby někdo řekl, že stát má

býti podržén rodině a jí řízen. - „Ale pojem moci (vlády) obsahuje v sobě nutně podmínku nezávislosti; moc závislá není již mocí. Následovně v zájmu úplné své nezávislosti, které se nemůže zříci, aniž by nezničila sama sebe, musí moc veřejná v oboru své jurisdikce ovládati vše, i náboženství i církev.“

Tak zní námitka. Odpovídáme na ni:

Tvrdí-li kdo, že svrchovaná moc nějaká by měla mocnosti podržené ne pouze ochraňovati, zachovávat i řídit, nýbrž i v sobě pohliti a zničiti, tedy to není mínění naše, a my to nebudeme, kteří bychom upírali kterékoli moci potřebu zachovávat si svou nezávislost v okruhu své příslušnosti. My uznáváme a vyznáváme ochotně, že moc, ať představovaná již jednou či více osobami, jest vždy autoritou, která v poslední instanci rozhoduje a která poroučí všem, jí však nikdo; uznáváme a vyznáváme ochotně, že jakákoli moc, byla-li by v tom, co jest jejím vlastním oborem, závislou, nebyla by již mocí a následovně by nemohla dosáhnouti svého cíle; uznáváme a vyznáváme konečně, že jako

pravomoc domácí musí v řízení rodiny býti nezávislá na jednotlivcích, a jako moc náboženská v řízení církve musí nezávislá býti na národech, tak také moc politická v řízení státu musí býti nezávislá na rodinách.

Alè zda z toho, že jakákoli moc musí býti nezávislá takřka ve své domácnosti, plyne také, že jí musí býti i mimo tuto svou domácnost? Ostatně není rozporu v tom, že nějaká moc, nezávislá v příčině jedné, jest závislá v příčině jiné; nezávislá vzhledem k svým podrízeným, jest závislá na moci vyšší. Tedy jako závislost moci otcovské vzhledem k moci veřejné *v řádě občanském* neubírá nic její nezávislosti v řádě domácím, tak také závislost moci veřejné na moci církevní *v řádě náboženském* nedotýká se její nezávislosti *v řádě politickém*.

5.- Ale ještě více. Oltář, zbudován býv ve světě bez pomoci trůnu, ba dokonce proti vůli trůnu, může se obejít bez trůnu; ale trůn se neobejde bez oltáře. Odloučen jsa od oltáře, bude toliko takovou záštitou veřejné moci, kterou jí zbudovala síla jednoho člověka, kterou však síla jiných může rozvrátiti,

kdykoli se jim toho zachce nebo kdykoli se jim zazdá, že jejich prospěch to vyžaduje. Trůn nemá jiné opravdové opory a pevného základu než v myšlence, že jest to zřízení božské pro dobro národů. *Minister Dei est in bonum*. Nuž, může pouhé lidské právo veřejné, může filosofie vštípati tuto ideu davům a udržovati ji v nich při silném životě? Mysleti tak bylo by proti zdravému rozumu. Jest to však určení církve, církve jediné, a může splněno býti jen církví. Ale jak uskuteční církev toto důležité své poslání ve státě, který jejího učení nechce slyšeti, její pravomoci nechce uznati a jí se nechce podrobiti? Nepřátelé království uznávají tuto pravdu, že totiž podržuje-li se autorita politická autoritě církevní, získává v ní za to oporu, které by jinde nenalezla; neboť usilují o rozbroj mezi státem a církví jediné v tom ďábelském úmyslu, aby zbavili trůn opory oltáře, aby jej osamotili a tím pohodlněji jej zmohli. Ovšem nemilují papeže víc než krále; ale jest také pravda, že mnohdy by pardovali i Velekněze, kdyby neviděli, že jeho posvátná ruka je vždy záštitou královou, ba jest pravda,

že posledním zbytkem studu by často respektovali i oltář, kdyby jim nepřekážel v cestě ke zboření trůnu.

Jest tedy nepopíratelnou pravdou, že jako pro nezávislost domácí moci otcovské nejlepší zárukou jest politická podrízenost moci občanské, tak také nejpevnější hradbou nezávislosti politické pro moc občanskou jest jediné náboženská podrízenost moci církevní. A jako bychom moci otcovské nemohli poraditi nic tak zhoubného pro její nezávislost domácí jako vzpouru proti moci státní, tak také moci státní nelze vnuknouti nic tak škodlivého její nezávislosti politické jako vymaňování se z moci církevní.

Zneuznají-li děti autoritu domácí, dojde k rozbroji v rodině; zneuznají-li nositelé moci domácí autoritu občanskou, dojde k revoluci ve státě; a zneuznají-li mocnosti politické autoritu náboženskou, dojde k rozkolu nebo k revoluci v církvi. Ale jako jest řídkým zjevem, aby se vzbouřily děti proti otci, který jim dává příklad poslušnosti vzhledem k moci občanské, tak ještě řídkším jest, aby se ná-

rod vzbouřil proti moci občanské, která úzkostlivě dbá moci náboženské. Takže jako vzpoury domácí začínají skoro vždy více nebo méně křiklavou vzpourou nositelů moci domácí proti moci státní, tak také revoluce státní začínají vždy revoltou moci státní proti moci církevní, a dějiny nám slavně potvrzují ten sociální fakt, že revoluce politická vždy měla začátek v revoluci náboženské.

Nemožno dosti opakovati: záruka politiky záleží v pevném a posvátném řádě (hierarchii), který podřizuje jednotlivce rodině, rodinu státu, stát církvi a církve Bohu.

Bez autority otcovské není bezpečnosti pro jednotlivce; bez autority moci politické není bezpečnosti pro rodiny; a stejně bez autority hlavy církve, kterou králové nazývají svým otcem, není bezpečnosti pro státy. Silný vždy konečně zmůže slabého, a ani systém rovnováhy, s tak velikým úsilím pěstovaný, ani kongresy diplomatů, z nichž vždy poslední se pokládá za povoláného zbořiti to, co předcházející zbudoval, nezmohou nic, a zkušenost nás poučuje, že ze všech kombinací vymyšle-

ných od lidí mimo zákon Boží, vykládaný církví, vyplývá, jak vidíme, zřídka kdy co jiného než velké křivdy nebo válka.

Nemohu si vysvětliti zaslepenosti jistých vlád, které chtějí vše ovládnouti, i církve; neboť jest zřejmo, že církve nebude moci chrániti autoritu občanskou, která bude zneužívati autoritu církve a bude chtít církve zotročiti.

Kněz, který se stane veřejným úředníkem, ztotožňuje se s mocí, která jej platí, sdílí všecky její osudy, bere na sebe všecko risiko, nebude míti v čas nebezpečí víc moci než světští úředníci, aby stát vytrhl ze zhouby. Žil s nimi stejným životem, zajde stejnou smrtí. Oltář nemůže jinak podpírat trůn než bude-li nezávislý na trůnu a nebude-li míti s trůnem existenci společnou; postaven však jsa na týchž stupních, padne s ním, a trůn i oltář se octnou pod týmiž troskami.

Mohl bych tuto větu potvrditi mnohými příklady domácími; volím však raději jeden a cizí.

Kdo jest to, jenž udržuje přec tak těžkou vládu Anglie nad nešťastným Irskem? Kdo přece udržuje

tento národ mučeníků v poslušnosti k macešské autoritě, která jej nutí hledati si dobrovolným vyhnanstvím v nejvzdálenějších a nejnehostinnějších krajích kousek chleba, kterého mu vlast odpírá? Jest to vliv katolického kléru na tuto zemi víry.

Ale duchovenstvo toto má tak velkou moc nad svým stádcem jedině proto, že bohato jsouc svou chudobou a hrdo na svou nezávislost, pohrdalo vždy zlatými pouty, která mu Anglie nabízela, aby si je podmanila, a právě proto, že nemá nic společného s mocí občanskou, může takové služby prokazovati autoritě, která je pronásleduje. V den, kdy podařilo by se Anglii svými zlatými pouty připoutati katolický klérus irský, ztratil by tento klérus všecken vliv na lid a statisíc bajonetů by pak nestačilo zajistiti anglické panství nad tímto hrdinským krajem.

Kdyby pak v Anglii samé propukly vášně revoluční, které i tam bouří a skučí kolem trůnu, nebyla by to pak ona „mrtvá hlava - caput mortuum“ jak nazývají vyšší sněmovnu - nebyli by to bohatí prebendáři bludařští, kteří by mohli zabrániti jejímu

pádu. A z které jiné příčiny, nežli z té, že církev státní jest tam tak zotročena vládou, že biskupové anglikánští jsou povinni od ní přijímati i poučení theologické a pravidlo víry? Ale v den nebezpečí, který i pro tento trůn může nastati, on nemůže býti zachráněn než jen kněžstvem katolickým, které utiskuje celou tíží své moci, které však, jsouc jím opovrhováno, jest na něm nezávislé, silné i bez něho a následovně s to, aby mu přispělo a jej upevnilo.

6.- Konečně čtvrtý důvod, na němž césarismus zakládá svou snahu vymaniti se z poddanosti moci náboženské, není rovněž ani logický ani šťastný. Zastanci césarismu praví: „Dožadujeme se prohlávu státu jen čistě politické nezávislosti na církvi. Nám jest jisto, že svatý Petr a jeho nástupci, náměstkové Kristovi, a celá církev dostali od Boha moc jen ve věcech duchovních, týkajících se spásy, nikoli však ve věcech časných a občanských.¹⁾

¹⁾ Vhodno čísti úsudek velikého theologa o této věci, slova to, jak uvidíme, veliké umírněnosti, ale i moudrosti, zdravého rozumu, logiky a pravdy:

Tvrdíme tedy, že představení církve nemají co činiti s velikými otázkami práva veřejného mezi vladaři a jejich poddanými; tím méně mají právo rozhodovati o tom, zda a dokud jest povinností, aby poddaní se podrobovali svým vladařům a jich poslouchali. Nauka protivná by vydávala v šanc moc světskou moci církevní, všecky státy církvi, a ohrožovala by pokoj církve právě tak jako pokoj států. Tak tedy usuzují spisovatelé nám odporující; ale toto usuzování, třebaž se zdálo míti známky zdra-

„Ze čtyř vět, obsažených v pověstné Reklamaci francouzského kléru, jest dle našeho úsudku nejnebezpečnější první, poněvadž posvěcujíc despotismus vlád a hýčkajíc legální atheismus, má v sobě něco líbivého, co by mohlo zmásti i duchy sebe lepší. Neboť jest v jistém smyslu velmi správně, že *králové a vládcové nejsou přikázáním Božím podřízeni žádné moci církevní ve věcech světských*, totiž pokud ty věci čistě světskými zůstávají a v ničem se spásy netýkají. Ale jakmile tyto věci, třeba světské, začnou se týkati věčné spásy knížat a lidu ať již oprávněným nebo zločinným způsobem jsouce prováděny, jakmile tedy své vykonavatele zavazují ve svědomí,

vého rozumu a pravdy, zakládá se přece na sofismatě.

Než je v základě prozkoumám, abych se vyhnul všem výkladům mému mínění protivným, musím prohlásiti, že nechci nikterak vyhrabávati zásady veřejného práva křesťanského, kterých sama církev ve své moudrosti nechce znova uplatňovati. Aby nenarazila na ničí nedůtklivost a zájmů nikoho nepoškozovala, církev od dávna se spokojuje tím, že uznává každou vládu de facto, která respektuje její jurisdikci a chce s ní žíti v míru; a pone-

tu říci, že králové a vládcové, kteří v nich rozhodují, nejsou v této věci podřízeni žádné moci církevní, *a že jejich poddaní nemohou v žádném případě býti zbaveni přísahy věrnosti*, znamenalo by autoritě, svým původem božské, klásti meze, které Král králů a Pán pánů jí nepoložil; znamenalo by poddané navždy učiniti otroky tyranů a despotů, ať již monarchů či demagogů; znamenalo by politiku ne svatou, ale spíše politiku zbavenou v této příčině vši mravnosti právě tak jako všeho náboženství (Bianchi, *Traité de la puissance ecclésiastique*, tom I. Úvod).

chala vládám a národům, aby si své věci mezi sebou srovnaly podle zákonitosti svých práv. A ponevadž ona míní, že jest to nejlepší, co může činit v dobách, ve kterých žijeme, míním tak i já a nechci vyvolávati změn ve vztazích, které přítomně mezi církví a státem existují.¹⁾

¹⁾ Ale čeho se nedovoláváme my, dovolávají se laikové v zájmu evropského pořádku a civilisace. Pravda sice, že se neodvážují pojmenovat věci pravým jménem, aby na nich neulpěla hana předsudků školy royalistické, k níž náležejí; ale snadno vypozerujete na př. v pěkných a pozoruhodných rádcích, které následují, že vyjadřuje se tu přání po znovuzavedení veřejného práva středověkého. Laurentie nedávno napsal: „Kdo jen trochu zná filosofii a historii ví, že není jediné otázky politické, nad kterou by nevystávala otázka náboženská“.

Tak politickou otázkou současné Evropy je otázka všeobecného sjednocení; neutvoří-li státy mezi sebou takřka jeden stát, zahynou jeden po druhém převládajícím úsilím moderní revoluce, která svou povahou jsouc ničivá, šíří se přece zákonem všeobecné solidarity a následovně mnohonásobu-

Ale musí mi býti přiznáno právo hájiti tuto společnou matku před pomluvou, kterou ji někteří stihali, označující její činnost v minulosti za usurpaci a za zasahování do práv státu. Mým jediným úmyslem v tom, co hodlám říci, jest, aby konečně zmizelo, co zbývá ještě z té nedůvěry, kterou se poda-

je svou moc proti vládám, které by neměly nic společného, ani pud sebeobrany. - Politická jednota jest tedy hlavním zájmem Evropy, neboť jest její životní podmínkou. Nuže, politická jednota nutně je závislá na jednotě náboženské. Kde státy se rozcházejí věrou, jistě se rozejdou i svými zájmy. A revoluce, která žije z bezbožectví, cítí dobře, že kdyby byla Evropa katolickou, měla by již tím nepřemožitelnou sílu proti pustošivým stranám, které ji ohrožují vždy spoustami novými. - Proto každé dílo theologické, které směřuje k náboženské jednotě Evropy, jest dílem hluboce politickým a i mimo náš zájem na otázkách církevních, již s hlediska čistě pozemského máme přemnoho příčin věnovati svou pozornost kontroversím, směřujícím k tomu, aby padla nedorozumění mezi národy křesťanskými, které by měly žíti v téže víře a drželi se téhož oltáře.

řilo vnuknouti moci světské proti moci duchovní a docíliti mezi nimi onoho ducha vzájemného souladu a dokonalé důvěry, s nímž svázány jsou nejdrahocennější zájmy církve a státu.

Uvidíme hned, zda césarismus se omezoval, jak se chlubí, pouze na oblast onoho práva politického - či zda spíše nevztáhl ruku na oltář a nešlapal všelikou jurisdikci církevní právě tak jako vše ostatní. Uvidíme také hned, co vlády světské získaly na důstojnosti, bezpečnosti a moci, když přidržely se doktriny námi zmíněné.

Přihlédněme zatím k tomu, jaké je učení opačné, které jest velmi spravedlivé, rozumné a založené na zásadách přirozeného práva.

„Kdo se protiví mocnosti, zřízení Božímu se protiví, ti pak, kteří se protiví, odsouzení sobě zjednávají” - praví sv. Pavel (Řím 13, 2.). A dále: *„Proto jest potřeba, abyste byli poddáni nejen pro hněv, (abyste se hněvu představených vyvarovali) nýbrž i pro svědomí.”* (Řím 13, 5.) t. j. abyste je hříchem neobtěžili¹⁾,

¹⁾ Stejně vysvětlují tato slova sv. Jan Zlatoústý, Theofylakt,

Podle tohoto tak vážného a jasného svědectví jest zřejmo, že pro křesťana jest podřízenost a poslušnost moci světské povinností duchovní, povinností svědomí, a že jejím přestoupením by mohla býti ohrožena *spása věčná*. Jak by tedy církev, která i podle slov našich protivníků obdržela od Boha *moc nad věcmi duchovními a týkajícími se spásy*, neměla zasahovati do otázek práva veřejného co do věrnosti, kterou poddaní jsou povinni svému knížeti, kteréžto otázky podle sv. Pavla jsou otázkami *duchovními a spásy se týkajícími*?

Na rozdíl od přikázání negativních (tedy záповědí), které jak jsme již ukázali (v I. pojednání), i podle práva přirozeného i podle učení bohoslovného zavazují vždy a pro vždy (*semper et ad semper*), přikázání affirmativní zavazují jen za jistých podmínek a do jisté míry. Povinnost poslušnosti k moci veřejné jest tohoto druhého způsobu. Jsou přípa-

sv. Augustin, sv. Ambrož, sv. Bernard, a dovozují z nich, jako u Cornelia a Lapide, že protiviti se moci státní je smrtelný hřích.

dy, kde tato povinnost přece nezavazuje; takové případy se vždy vyskytaly, a v posledních dobách častěji než kdy jindy, v dějinách národů a změnách říší. Komu tedy v takových případech přísluší právo rozhodovati, že tu možno bez porušení svědomí odepříti poslušnost moci jedné nebo přísahati nové moci věrnost, kterou jsme byli přísahali moci staré?

Nikdy nikdo neupíral úřadům právo rozhodovati v otázkách práva občanského, lékařům otázky veřejného zdravotnictví, akademikům otázky literární neb filosofické; proč by se mělo theologům, učitelům a představeným církve, jediným strážcům nauky o povinnostech duchovních, o povinnostech svědomí, o povinnostech, na nichž závisí spása, upíratí právo rozhodovati v otázkách o věrnosti ke knížatům, v otázkách to zřejmě duchovních, zřejmě svědomí se týkajících, těsně se spásou souvisejících? *Propter conscientiam... Ipsi sibi damnationem acquirunt.* Hledte, jak jsou v právu ti, kteří bojují proti zakročování církve v podobných otázkách, jako by to byla usurpace a neopráv-

něné sahání církve na výsady svrchovanosti státní! A nejsou více v právu ani tvrzením, že přiznati taková práva církvi znamená vydati jí cele veškeru suverenitu a všechny časné zájmy státu. To by bylo jako tvrditi, že přizná-li se úřadům státním právo rozhodnouti, komu náleží sporný majetek, znamená to vydati jim vlastnictví veškero.

7.- Konečně vždy a všude zavládalo přesvědčení, že jen náboženské moci z důvodu jejího vyššího postavení a většího důstojenství náleží rozsuzovati otázku po výtce morální o poslušnosti a věrnosti k moci politické.

Dějiny národa Božího nám dokazují, že kdykoli u tohoto národa otázka ona vyvstala, vždy rozhodnuto bylo nejvyšším knězem nebo proroky.

Stejně bylo u starých Římanů až do doby, kdy zaslepeni jsouce ctižádostí vykonávají moc veškeru, císařové jejich si osobili úřad i titul velekněžský.

I za dob našich jest známo, že v Tatarsku to jest veliký lama a jeho rada, v Indii brahmíni, v Číně bonzové, v Japonsku velekněží ve Xacas, kteří prohlašují a potvrzují svržení bývalých vládců a ve-

řejnou autoritou opatřují a posvěcují nové. Totéž veřejné právo je v plné platnosti u všech národů muslimanských. U Arabů vyžaduje politická legitimita schválení marabutů. V Turecku každá změna v osobě, mající vykonávat svrchovanost, jest považována za svatokrádežnou rebelii, nepotvrdí-li ji nebo neschválí velký mufti.

Tak jako není národa, který by nebyl z manželství učinil akt náboženský, aby tak posvětil svrchovanou moc domácí, otcovství, tak také není národa, který by z moci občanské nebyl učinil funkci náboženskou, na náboženství závislou, aby tak posvětil otcovství politické, suverenitu, a který by nebyl nechal představené kultu rozhodovati nad povinností poslušnosti k představeným státu.

Konečně v posledních dobách i protestanté uznali tyto veliké zásady. Dříve než začali ony zuřivé vandalské a svatokrádežné války, jimiž zakrvavili Německo, Anglii a Francii, považovali za svou povinnost opatřiti si zmocnění k tomu, obyčejně od svých theologů nebo tak zvaných synod. Byl to, souhlasím, vrchol nespravedlnosti, opovážlivosti

a pokrytectví; byl to nestvůrný žert, jehož směšnost je převýšena jen jeho hrůzou, neboť byli to duchovní, vzbouřivší se proti knížatům, kteří si osobovali právo vyhlášovati za legitimní vzpouru proti knížatům; byli to odpadlíci od církve, kteří se vetřeli na místo církve, a osobili si hroznou moc, která náleží jen církvi a kterou oni církvi upírali, totiž moc rozhodovati o velké otázce věrnosti povinné vzhledem k panovníkům světským, *s hlediska svědomí a theologie*.

Pravdou však přece jest, že sektářští tito fanatikové se chápali zbraní teprv až následkem nějakého výroku theologického, vycházejícího z pokoutních sněmíků, na nichž vyráběli nové náboženství; že nebojovali jinak než s mečem v jedné a s dogmatickým rozhodnutím v druhé ruce; že rozbouřili státy a národy, vytrhli z poslušnosti světských panovníků jen se svolením a pobádáním vůdců reformace, kteří pro ně byli duchovní autoritou církve. A tak tedy protestantismus sám okatě se poklonil onomu učení, které hlásá, že případ, kdy poddaní bez hříchu mohou změnit své poslušen-

ství a přenést svou věrnost jinam, jest případem svědomí a že rozhodovati o něm přísluší jedině těm, které Bůh ustanovil jako jediné soudce závazků svědomí.¹⁾

Možno říci, že panovníci byli a dosud jsou téhož mínění. Během tisíciletí žádný z nich neprotesto-

¹⁾ Viz *Histoire des variations* a pěkné i učené dílo velikého theologa Bianchiho: *Traité de la puissance ecclésiastique dans ses rapports avec les souverainetés temporelles*, francouzský překlad od abbé Peltiera, Paříž, 1857, Gaume.

V knize té jsou sneseny autentické dokumenty, dokazující, že protestantismus hrál jen komedii, když v úmyslu upřímně přiznávaném, zoškliviti totiž vládě světské katolickou církev, sám sebe označoval jako nejhorlivějšího obhájce absolutní nezávislosti králů na papeži. Tamtéž naléztí možno akta tak řečených synod evangelických, kde synody tyto, větřvše se na místo církve, prohlašovaly sesazení panovníků katolických, kteří ve svých zemích nechtěli připustit reformaci, a slovy nanejvýš nespravedlivými a nenávisnými štvály poddané těchto panovníků k tomu, aby se svých vládců zbavili válkou občanskou nebo prostě úkladnou vraždou.

val nikdy proti výrokům, učiněným církví o oněch důležitých předmětech, vyjma ty, kteří jimi byli postiženi; neboť jest zcela přirozeno, že přestupník křičí o nespravedlnosti a upírá kompetenci soudu, který jej odsoudil. A v posledních dobách vidět bylo dosti nových panovníků, kteří neváhali hledati u theologie a liturgie katolické novou oporu svých práv, dáti se uznati a posvětití církví, jako by jim bez této věci něco chybělo k zajištění citů věrnosti a svědomí křesťanského.

Tak tedy staré právo veřejné, které po deset staletí spravovalo Evropu, a které neznalost nebo zlomyslnost usilovala očím národů a králů představití jako výsledek klerikální ctižádosti, těžíc z lehkověrnosti doby polo barbarské - toto právo veřejné, které, jak vytýkali panovníkům a národům nejosvícenějším v umění politickém, prý na tak dlouhou dobu si nechali vnutiti - toto právo veřejné, jak se ukazuje, není v základě nic jiného než jeden ze základních zákonů morálního světa, majíc své zdůvodnění v samé povaze trojího druhu společnosti, v němž lidstvo je seskupeno, majíc

stkvělé dosvědčení své pravdy ve svědomí a všeobecné praxi lidstva.¹⁾

¹⁾ Uvádím slova slavného katol. publicisty, častěji citovaného v této důležité otázce, která píše o vůdčí činnosti hlavy církve, pokud jest i hlavou společnosti křesťanské:

Jsa obdařen autoritou od Krále králů a neomylným orgánem jeho vůle, nejvyšší kněz stojí na vrcholu společenské hierarchie; v jeho ruce jsou otěže, které řídí křesťanský svět k poslednímu cíli; na jeho lodi je kompas, který ukazuje cestu všem lodím, udržuje je v šiku bitevním a vede je do přístavu věčnosti. Jemu náleží určovat směr a dávat heslo vůdcům národů; jemu soudit v poslední instanci konflikty mezi lodivody a posádkami a hlásat jedněm i druhým zákony věčné spravedlnosti. A poněvadž soudní moc je neúčinná bez moci výkonné, tedy náleží mu i právo přinutiti účinnými tresty vinníky k poslušnosti, ano i zbaviti velení kapitány úporně se protivící, kteří zrazujíce své poslání, do propasti by přivedli i loď i cestující. Leda by se tvrdilo, že poslední cíl národů není tentýž jako jednotlivců, a to by bylo tolik, jako tvrditi, že tento cíl se omezuje jen na věci časné a záleží v prodávání a kupování, pití a jedení, spaní a klid-

8.-Poznamenejme konečně, jak velké zájmy jsou spjaty s tímto starým právem theokracie; neboť jako právě ono civilisovalo národy, pacifikovalo státy a stvořilo svobodu světa¹⁾, tak také kdyby

ném zažívání, bez starosti o život věčný; anebo že každá moc společenská má právo vládnouti podle svých libostí; anebo konečně, že má právo neomylně vykládati zákon boží. Toť nepopíratelně zřejmé. Středověk zásady křesťanské učinil základem svého sociálního pořádku. A ať se komu líbí či nelíbí, nutno opakovati: tyto velké pravdy i s praktickými důsledky, které z nich plynou, stvořily křesťanskou civilizaci a založily svobodu světa. (Gaume, Le Césarisme, kn. IV.)

¹⁾ Známo příliš dobře, jak spisovatelé revoluční se namáhali dokázati, že všechny občanské svobody byly na př. ve Francii před r. 1789 neznámy, a sice zvláště tehdy, když křesťanské právo uplatňovalo všecku svou moc. Těmto nestydatým tvrzením, která ze lži usvědčují dějiny skoro tisíciletí, stavíme naproti jen tuto prostou připomínku Laurentieovu: Spisovatele, jemuž zůstala aspoň jiskřička dobré vůle, možno se otázati, zda nevidí, že svými upřílišenými satirami činí z historie neřešitelný problém.

mělo zcela zmizeti, svět by jistě upadl nazpět do otroctví a barbarství.

„Tak jako v řádě náboženském,” praví skromný i znalý publicista, který za dnů našich vrhl mnohý jasný paprsek do otázek sociálních - „tak jako v řádě náboženském jest nutně třeba neomylného soudce o tom, co jest pravda, tak v řádě sociálním jest třeba nejvyššího soudce o tom, co jest spravedlivé. Vezměte tento soud papeži a dali jste jej přesile. Souboj, spravedlivě zakazovaný mezi jednot-

Jakže? Který národ mohl patnáct století zůstat tak, s hlavou skloněnou pod tak hnusné ohlupování? Náboženství surové, biskupové nevzdělaní, králové blbí, páni krutí, úřady barbarské, kněží bezbožní, správcové vyděrační - to je celá historie katolické Francie! Ale je-li tomu tak, ubohý filosofe, pak stojíme před tajemstvím. Ona Francie, kterou staří historikové nazývali národem lidí svobodných, jest jen tlupou bídných otroků! Jakže? ona mohla žít v té hanbě? Ale pomni jen, že jest to ona, že jest to onen šlechtitý a statečný národ, který takto ponižuješ před světem; mohl-li takto snášeti otroctví a hanbu, tedy nebyl zrozen ani pro svobodu, ani pro slávu.

livci, stává se pak nejen oprávněným, nýbrž i nutným mezi národem a národem a mezi národy a králi. Nuže, uvažte ten důsledek : záleží-li řád sociální jenom v tom, že posledním důvodem práva je důvod silnějšího, kde jest potom dobrota, spravedlnost a moudrost Boží? Lidstvo jest potom jenom -jak se řeklo - shlukem nepřátelských individualit, řídícím se morálkou vlčí... Véstí však pochodní evangelia obrozené lidstvo cestou opravdového pokroku, dávati podnět zákonům, vytvářeti instituce shodné s tímto označeným cílem, vésti tímto směrem všechny vědy, všechna umění až k zábavám lidovým, vytvořiti ze všech národů křesťanských rodinu vždy vyzbrojenou proti barbarství - v tom záleželo první dobrodiní politiky křesťanské pro národy středního věku. Udržovati pak mezi nimi pokoj, vzdalovati od nich dvě největší metly lidstva, rozkol a bludařství, urovnávati pokud možno jejich spory bez krveprolití, to bylo dobrodiní druhé. (Gaume, La Révol.)

Ale zvláštějším ještě jest, že i publicisté protestanští, podmaněni jsouce zřejmostí fakt a silou dů-

kazů, soudili o onom právu ještě příznivěji než náš veliký publicista katolický.

Nebudu zmiňovati Leibnitze, který, v tom následuje myšlenku sv. Tomáše, za základ veřejného práva společnosti křesťanské stanoví duchovní svrchovanost hlavy církve jakož i požadavek, aby se moci klíčů podřídili i představení států, aniž jsou také členy a syny církve obecné. Uvedu jen dva z těchto spisovatelů, stojících mimo církev, kteří k veliké hanbě jistých publicistů katolických vydali velmi skvělé svědectví o vážnosti, výhodách a velkoleposti práva theokratického, zavedeného křesťanstvím a neznámého starým národům pohanickým.

„Moc papežská - praví představený protestantské konsistoře pařížské - moc papežská, disponujíc korunami, bránila tomu, aby se despotismus nestal krutým. Také v oněch temných dobách nenalézáme žádný příklad tyranie, která by se mohla přirovnati tyranii Domitiana v Římě. Tiberius byl nemožný, Řím by jej byl zničil. *Případy velkého despotismu začínají teprv tehdy, když králové nabyli*

přesvědčení, že nad nimi není nic; tu z opojení neomezenou mocí rodí se nejkrutější činy násilné. (Coquerel, Essai sur l'histoire du christianisme.) Anglikánský pak duchovní se vyslovuje způsobem ještě pronikavějším, nadšenějším a šťastnějším: „Ať si nikdo nemyslí, že říše středověké, podržené nejvyššímu vedení papežovu, byly proto méně šťastné nebo méně svobodné. Právě naopak. Byla to nádherná svrchovanost takového Innocence neb Řehoře... Respektujte mne, podržujte se mi, poslouchejte! pravila - a já vám za to dám pořádek, vědu, jednotu, organizaci, pokrok... Papežství jednou rukou bojovalo proti půlměsíci, druhou pak dusilo zbytky nezmarného pohanství severu. Spojovalo jako ve středisku morální a intelektuální síly lidstva. *Bylo despotou, jako jím jest slunce, otáčejíc zemi.*” Quarterly Review, 1842.¹⁾

¹⁾ Tentýž autor píše dále: „Nebylo-li to podivné, viděti německého císaře v plnosti jeho moci, ano i v okamžiku, kdy vrhá vojska k udušení zárodku republik italských, jak najednou se zastavuje a nemůže dále; tyrany v plné zbroji, obklopené svý-

Mám-liž tu ještě po takových svědectvích uváděti slova onoho velikána, který v okamžiku politování hodné halucinace na nějakou chvilku, jak se zdálo, již již svého genia stavěl do služby césarismu, aby útočil na právo theokracie? Nuže, i on, zdolán jsa zřejmostí fakt, málo slovy plně obhájil ono právo, na něž útočil. Praví: „Ukazuje se nad slunce jasněji, že jestliže bychom vedle sebe měli postaviti dvojí mínění, jedno, které časnou vládu panovníků podržuje papeži, a druhé, které ji podržuje lidu, tu tohoto druhého případu, kde zbesilost, vrtošivost, nevědomost a lehká vznětlivost nejvíc převládají, rozhodně by více se bylo báti. Správnost tohoto mínění ukazuje zkušenost, a naše

mi vojáky, Filipa Francouzského nebo Jana Anglického, jak zanechávají své msty a najednou se cítí bezmocnými? A načí hlas, prosím? Na hlas ubohého starce, bydlícího v dalekém městě se dvěma prapory mizerného vojska a ovládajícího sotva několik mil svého upíraného území! Neníliž to podívaná, nad níž mysl plesá, zázrak podivnější než všechny zázraky, naplňující legendy?“

dobasama u těch, kteří panovníka vydávají krutým choutkám davu, ukázala takových příkladů, a sice nejtragičtějších, nepříznivých osobě i moci panovníka, víc než možno nalézt za šest nebo sedm století u národů, kteří v této příčině uznávali moc Říma." (Bossuet, Défense de l'hist. des variat. n. 35.) Nemohu si však odeprítí uvést zde stkvělé svědectví, které učení mnou vyloženému dal největší suverén a jeden z největších duchů moderní doby. Praví:

„Instituce, která zachovává jednotu víry, totiž papež, ochránce jednoty katolické, jest institucí obdivuhodnou.

Vytýkají tomuto představenému, že jest cizím panovníkem. Ano, jest cizím skutečně, a třeba za to nebi děkovati. Jakže? Představil by si někdo podobnou autoritu v téže zemi vedle vlády státní? Kdyby byla s vládou za jedno, stala by se tato autorita despotismem sultána; kdyby se od ní odloučila nebo se s ní zneprátelila, způsobila by hrozné, nesnesitelné soupeření. Papež jest mimo Paříž, a je tak dobře. Není ani v Madridě, ani ve Vídni, a proto

právě snášíme jeho duchovní autoritu. Ve Vídni a v Madridě pak mají příčinu mluvit stejně. Myslí někdo, že kdyby byl papež v Paříži, Vídeňané neb Madridané by byli ochotni přijímati jeho rozhodnutí? Jest tedy velkým štěstím, že sídlí *mimo nás* a při tom přece *nesídlí u našich nepřátel*; že sídlí v onom starém Římě, daleko od rukou německých císařů, daleko od rukou francouzských králů nebo králů španělských, zachováváje rovnováhu mezi panovníky katolickými, kloně se vždy trochu k silnějšímu, ale vymaňuje se vždy hned z jeho vlivu, stane-li se silnější utiskovatelem. Staletí to tak vytvořila a vytvořila to dobře. Pro řízení duší *jest to ta nejlepší a nejblahoplodnější instituce, již si lze představit*. - Katolické náboženství jest náboženstvím naší vlasti, náboženstvím, v němž jsme se zrodili; má vládu hluboce pojatou, vylučující každý odpor, pokud jej možno vyloučiti u lidí, k odporu nakloněných. Vláda tato není v Paříži, a my to musíme schvalovati; není ve Vídni ani v Madridě, a proto jest nám přijatelná." Ten, kdo pronesl tato slova, jmenuje se Napoleon I. (Viz Thiers, Hist. du Con-

sulat et de l'Empire, t. III., str. 219-221.) - Rozum tedy i zkušenost, theologie i právo veřejné, svědectví věrných dítek i zapřísáhlých nepřátel církve jedním hlasem vzdávají chválu spolehlivosti zásad, vážnosti a prospěšné působnosti práva theokratického, a prohlašují, že toto právo, které césarismus chtěl označiti za tyranské a vlastní barbarským dobám, jest v základě právem spravedlivým a rozumným, ale také právem, na němž byla založena svoboda národů, nezávislost malých států, pokoj společnosti křesťanské a civilisace světa.¹⁾

¹⁾ Politické dějiny papežství podávají nespočetná fakta, která dokazují blahoplný vliv této moci, ochraňující mír mezi králi a národy. Kolika válkám předešla! Vzpomeňme na Alexandra VI., který zabránil veliké válce mezi Portugalskem a Španělskem, proucími se o objevené kraje nového světa. Dal si přinést mapu zeměkoule a posvátnou rukou veda čáru mezi světem novým a starým od severu k jihu, ustanovil, co náleží a co má dále náležeti každé z těchto mocností. Není nic krásnějšího než taková moc, která několika kapkami inkoustu zastavuje proliti krve křesťanské.

9.- Povinnost, aby se moc světská podřídila moci duchovní, jest tedy velikou povinností, povinností velikého zájmu, poněvadž tak veliké a drahocenné

„Roku 1365 udála se věc podobná, slavná to stopa bývalého sociálního práva křesťanské Evropy. Králové francouzský a aragonský spolu válčí. Tu si vzpomenou, že jsou králi křesťanskými, že bude po nich vyžadována krev jejich národů a že v sociálním systému Evropy existuje prostředek pokojným způsobem se dohodnouti. Se vznešenou prostotou sepisují následující ujednání: Náš Svatý Otec, papež, z ujednání mezi námi a naším řečeným bratrem, mějž za úkol rozhodnouti v tom, po slyšení obou stran, tak jak se jemu bude po rozumu zdáti, a my a náš řečený bratr se v tom podrobíme řečenému Svatému Otci, nezadávajíce své suverenitě, nejsilnějšími zárukami, které bude možno dáti, a nebudeme nikdy ani my ani náš řečený bratr, ani naši nebo jeho následníci, moci postupovati skutkem ani válkou u příležitosti požadavků a věcí svrchu řečených nebo z nich plynoucích, nýbrž v tom vždy uznávati řečeného Svatého Otce, nynějšího i kdo jím bude v tom čase.“ (Libertés de l'Eglise gallicane, od Pithou, citováno u Gaumea.)

zájmy jsou s ní spjaty, a každý panovník křesťanský by v tom měl hledat svou slávu, aby povinnosti té zůstal věren.

„Nejmilostivější císař - pravil svatý Fulgentius - ne proto jest určenou nádobou slávy, poněvadž dospěl vrcholu pozemské moci, nýbrž žije-li na výši vladařské pravou věrou, a obdařen jsa opravdovou pokorou srdce, svrchovanou důstojnost královskou svatému náboženství podřizuje. A je-li pamětliv, že takto přede všemi jest synem svaté matky církve katolické a své vladaření na prospěch jejího pokoje a míru v celém světě obrátí.“ (De prae-dest. et gratia Christi.)

To činili Konstantinové, Theodosiové, Karlové Velicí; to činil svatý Ludvík ve Francii¹⁾, svatý Štěpán v Uhřích, svatý Eduard v Anglii, svatý Malcolm ve Skotsku, svatý Leopold v Rakousích, svatý Vá-

¹⁾ Nyní není již pochyby o tom, že tak zvaná *pragmatická sankce*, kterou chtěli připisovati sv. Ludvíkovi, je dílem školy césarismu a že sv. Ludvík jest jí úplně nevinný (Vide Thomasy, De la pragmatique sanction, Paříž. Sagnier, 1844.)

clav v Čechách, svatý Jindřich v Němcích, svatý Kazimír v Polsku, svatý Hermenegild ve Španělsku. To činily i ženy katolické, které Bůh postavil v čelo národů, jako svatá Pulcherie, svatá Clotilda, svatá Kunegunda, svatá Adléta, svatá Bathilda, královna Blanka a Isabella Katolická.

Všichni tito panovníci, opravdu hodní toho jména, za slávu si pokládali svou podřízenost a svou věrnost k církvi a její velebné hlavě. Možno takřka říci, že přijali moc světskou jedině k tomu, aby chránily moc duchovní, a toto své smýšlení se snažili vštípit i a co nejvíc doporučiti svým nástupcům. Nebylo jim to na závalu, aby nebyli velikými, ba největšími mezi panovníky se stanoviska politického; nevadilo jim to, aby se nestali takřka idoly svých národů za svého života a předmětem obdivu potomků po smrti; slovem nevadilo jim to, aby nebyli pravými divy historie a pravými chloubami křesťanského královstva.

Ó, pokoření králů, ztráty a neštěstí všeho druhu přicházejí teprv od okamžiku, kdy oblouzení od skutečných nepřátel, skrývajících se za škrabošku

nejhorlivějších zastanců výsostných práv, nechali se zavést do všech bludů césarismu. To uvidíme v druhé části pojednání, kde, stanovivše již bezpečnost zásad a sociální důležitost práva theokratického, ukážeme na špatnou podstatu práva césarismu a na jeho zhoubné následky, především vzhledem ke království samému.

Část druhá

10.- Největším bláznovstvím a největším zločinem césarů pohanských bylo, že se nespokojili plností moci občanské, nýbrž že v rukou svých chtěli soustřediti i plnost moci náboženské a že se učinili velekněžími všech družin kněžských, absolutní hlavou všech náboženství, aby podrobili celého člověka svému panství.

Od nich má toto bláznovství aspoň jméno. Neboť co do věci prováděl je takový Jeroboam, takový Nabuchodonosor a mnohá jiná knížata Asie v míře ještě větší, ustanovující svým národům bohy a náboženstva své vlastní výroby a nechávající se sami

uctívati jako bohové. Nuže, od začátku renesance politického pohanství v patnáctém století, uprostřed národů osvobozených křesťanstvím, popřávající sluchu bědnému našeptávání sketských pochlebníků, mnozí panovníci křesťanští zabočili do stejného bláznovství a do stejného zločinu.

Zvlášť ve století posledním (XVIII.)-abychom hlouběji do minulosti nezabíhali - možno pozorovat, jak všechny vlády katolické bez výjimky se opovžují vztáhnout svatokrádežnou ruku na úřad kněžský, činíce jej hříčkou svého meče, a přivozují tak ony neblahé dni, nad nimiž prorok pronášel své bezútěšné žalozpěvy. Všichni se spikli jako jeden muž proti Pánu a Pomazanému jeho, proti viditelné hlavě církve, a snažili se bez únavy roztržít to, co nazývali jhem kněžstva a pouty veškeré autority církevní. *Astiterunt reges terrae et principes convenerunt in unum adversus Dominum et adversus Christum eius: Dirumpamus vincula eorum, et projiciamus a nobis jugum ipsorum* (žalm).¹⁾

¹⁾ Pověstné svobody gallikánské - praví de Maistre - nejsou

S největší nespravedlností, stěžující si ovšem neustále na přehmaty církve do oboru světských věcí, panovníci ve skutečnosti sáhli na to, co jest nejduchovnějšího, na jurisdikci církve.¹⁾ Nespokojili

ničím jiným než osudným ústupkem, podepsaným francouzskou církví, jehož následkem se podvolila přijímatí urážky od parlamentu a za to se nechala prohlásit svobodnou činiti je papeži. (De Maistre, Du pape.)

¹⁾ Uvedu dvě nepodezřelá svědectví takových přehmatů moci královské na moc církevní, neboť vyšla z úst mužů, jejichž spisy, proti úmyslům svých autorů, na neštěstí tolik přispěly k poblouzení křesťanských králů a k utvrzení jich na neblahé cestě vzpoury proti církvi.

Jest to zaprvé Fleury, který na způsob, jakým za jeho času království jednalo s vrchními pastýři církve, žaluje takto: Biskupům se upírá, aby měli v patrnosti to, na čem jim nejvíc záleží, volbu vhodných úředníků, kteří slouží církvi pod jejich vedením, a věrné spravování důchodů... Kdyby některý cizinec chtěl složití pojednání o zotročení církve gallikánské, látky k tomu by mu nescházelo... a mnoho by se našel našim palácovým spisovatelům, kteří při tom přece to-

se zabráním statků církevních, zadáváním benefi-
cií, ani tím, že upravovali otázky dorostu kněžské-
ho, ztěžovali povolání ke stavu mnišskému, činili
překážky svobodnému styku mezi údy církve a její
hlavou, zakazovali církevní sněmy - přivedli svou

lik vytrubují do světa jméno svobody a dělají, jakoby zále-
žela právě v onom otroctví.

A zadruhé Bossuet, který za svou hrdost proti papeži pyká
tím, že se vrhá k nohám paní Maintenonové, když píše kar-
dinálu de Noailles: „Jest na čase, aby se Vaše Eminence cho-
pila posledních prostředků k ochraně náboženství a episko-
pátu... Když bylo panu kancléři řečeno, že jest to zvláštní
zotročovati biskupy tak, že nemohou vykonávati svůj úřad
učitelský nezávisle a že se examen fidei vyžaduje od nich,
tu on odpověděl, *že jest třeba míti pozor na to, že by mohli
psáti proti státu*. Ale biskupové jsou přece muži známí, abych
tak řekl usedlí; a to jest to zvláštní utiskování, svazují-li se
jim ruce v tom, co jest záležitostí víry, co jest podstatným
v jejich úřadě a základem církve... *Snaze prosím o pomoc
paní Maintenonové, které se o tom neosměluji psáti*. (List Bos-
suetův, r. 1702.)

svatokrádežnou zpozdilost tak daleko, že se smělostí čistě protestantskou a osobujíce si neomylnost, kterou náměstku Kristovu upírali, rozhodovali i o nejvyšších otázkách práva křesťanského, o dogmatech, o mravouce, ano i o liturgii; neboť chtěli reformovati i kalendář a býti nejen papežem a biskupy, nýbrž i kněžími a kostelníky. Pohoršlivě proti církvi zneužívali i velké výsady, kterou jim církev byla udělila, jmenovati totiž první pastýře církve. Takového jmenování dostávalo se často lidem plným oddanosti k výstřednostem vlády a povolným nechat se jí vésti; lidem, kteří byli označováni slůvkem *moudrý a umírněný*, kteří však vlastně byli lidmi ochotnými přihlížeti k páchání zla, kterého by se sami snad nebyli odvážili; lidem konečně, které v příhodnou chvíli bylo možno přeměnit v nástroje královského despotismu proti moci duchovní. A není to zásluhou toho despotismu, jestli ještě větší počet takových pastýřů, kterými církev obšťastnila, se nestal pro církev stádem vlků.¹⁾

¹⁾ Sv. Chrysostom obrací se k těm, kteří majíce za povinnost

Takový, jak viděti, byl césarismus ve své hrubé svatokrádežné moci. A jaké byly následky takového zneužití politické moci? Ah, byly nejsmutnější a nejnešťastnější!¹⁾

jmenovati biskupy, volí špatně, těmito vážnými slovy: Není si možno představit, jakého trestu vinnými se činí ti, kteří ať již z přátelství nebo z jakékoliv jiné příčiny ustanovují za biskupa muže nehodného! Nejenom za hříchy duší, nýbrž i za vše, co podniká, trest ponesou. Neboť kdo v soukromém životě málo jest zbožným, tím méně jím bude, když se zmocní otěží vlády v církvi. (Homilia I. in Epist. ad Titum.)

A Bossuet praví rovněž: Panovník špatnou volbou představených církevních bere na sebe před Bohem a církví nejohrovnější odpovědnost, nejenom za vše zlé, které bylo nehodnými preláty spácháno, nýbrž i za opomenutí dobrého, které by bylo bývalo vykonáno, kdyby byli zvoleni bývali lepší.

¹⁾ Od nepamětných časů usiloval stát státi se nezávislým na církvi. Záležitosti světské se odtrhly od duchovních. Králové, první to revolucionáři, zacházejí až tak daleko, že železnou svou rukavicí políčkují papeže. Jedinou snahou jejich byla jejich moc a jejich meč. Království, vzbouřivší se proti

11.- Povolujíc starému pokušení, které přivedlo ve zkázu prvního člověka, totiž chtít být jako Bůh - *eritis sicut Dei* - vláda zvolila politiku dábelskou, hlásanou kdysi pohanstvím, pak znova vyhrabanou a Machiavellim představovanou jako nové evangelium knížatům křesťanským.

Těmto novým císařům byla společnost útvarem pouze lidským, náboženství pouze nástrojem vlády, smysl státu jediným pravidlem správy. Na církve hleděli jen jako na vklíněnou do státu a následkem toho povinnou státu se podřizovati. Považující se za velekněze i krále zároveň, připisovali si právo vládnouti jako absolutní páni nad dušemi právě tak jako nad těly. Mysleli, že se obejdou bez

papeži, *nastupuje od té doby cestu zkázy*. Rozkol mezi oltářem a trůnem existoval tedy od staletí, k velké škodě církve i monarchie... S církví, takto poníženou, *zasazen byl princip autority ve svém prameni, moc nebyla již než stínem*. Každý občan se mohl vlády tázati: Kdo jsi, že tě mám poslouchati? - Tak se vyjadřuje *Proudhon* - a slova ta jsou smutnou, ale věrnou, svatou pravdou.

všeliké moci náboženské, která by, vykládajíc zákon Boží, mohla vyvažovati nebo kontrolovati jejich světskou autoritu; mysleli, že stát je jejich majetkem, že všecko má sloužiti jen jim, záviseti na nich, řídit se podle nich, sloužiti za nástroj jejich ctižádosti, jejich libůstek, a za hříčku jejich vrtochů. A jako staré právo theokratické nebylo nic jiného než Bůh vládnoucí nad lidmi skrze službu člověka, tak nové právo césarismu nebylo nic jiného než králování člověka nad člověkem s vyloučením Boha. Pod vládou Boží člověk zůstává člověkem, podržuje svou osobnost, svou důstojnost, svou svobodu a nezávislost tou měrou a za těch podmínek, jak Bůh mu k tomu dal právo; člověk vládne, neboť sloužiti Bohu jest vládnouti: *Servire Deo regnare est*. Pokud tedy křesťanské právo veřejné uskutečňovalo, že Bůh vládl nad národy, které křesťanství utvořilo, potud také byla „sociální bohopocta a pravda jejich pravidlem, svoboda základem, osvobození ducha cílem, všechny posvěcené a posvěcující uměny průvodem, ctnost, pokoj a pravý pokrok výsledkem”.

Naopak pod králováním člověka jest člověk jen věcí, *tamquam res*; jest jen předmětem využitkování a děje se mu velká čest, je-li s ním nakládáno jako s otrokem. A když tato ohavná vláda člověka vstoupila na místo vlády Boha nad člověkem, tu všecky bývalé instituce, jimiž obdařil národy smysl moudrosti, spravedlnosti a víry, byly pošlapány, všechna jejich práva a svobody zrušeny ve prospěch a v zájmu vlády; všecek majetek stal se jejím vlastnictvím, nežilo se než jen potud, pokud vláda ráčila popřáti. Tu tedy byl „sociální kult člověka s brutální silou jako pravidlem, otroctví základem, smyslnost cílem, poesie, malířství, sochařství, hudba, slavnosti, divadla, všecky zkažené a zákázonosné uměny průvodem, zločiny, převraty a úpadek výsledkem, a vše směřovalo k hroznému reakci francouzské revoluce.“

Takový jest, byl a vždy bude césarismus ve své podstatě a ve svých výsledcích: smrt civilisace křesťanské a návrat k civilisaci pohanské, metla národů a zhouba společnosti.

12.- Kdyby aspoň byl mohl býti ke štěstí moci

panovníčů, k jejímuž prospěchu byl vzkříšen ! Ale nikoli, moc panovníčů v něm našla jen pramen neštěstí. Ztratilať 1. důstojnost své božské reprezentace, 2. záruku své oprávněnosti a 3. bezpečnost svého bytí. A jak se mohlo státi jinak? Césarismus jest ohromným bludem a také ohromným zločinem, a blud a zločin jsou vždy neblahé. Štěstí pravé jest výkvětem ctnosti a pravdy.¹⁾

¹⁾ Oživitím césarismu - praví Gaume - 1. Evropa osudně učinila krok nazpět k sociálním poměrům pohanským, kde při sociálních konfliktech rozhodovala o právu pouhá přesila. - 2. Zatím co za dlouhou dobu předešlých šesti století lze nalézt, že sotva pět nebo šest králů, kteří byli katy svých národů a povrheli lidstva, bylo zbaveno moci, již byli zřejmě nehodni - od doby renesance možno počítati na sta zvrácených trůnů, sražených korun, zapuzených králů dobrých i zlých, zbavených vši cti a hodnosti, odsouzených k vyhnanství, hynoucích pod sekýrou kata nebo dýkou vraha. - 3. Při uctivé uznávané svrchovanosti papežské bychom nebyli měli ani náboženských válek, které zaplavily krví Německo, Francii, Anglii, Švýcarsko v XVI. a XVII. století, ani rozdělení Pol-

Povolujíc neustálému licoměrnému pokušení, moc královská hlasitě opakovala nepochopené tyto zásady: *Církev neobdržela od Boha jiné moci než ve věcech duchovních a spásy se týkajících; neobdržela moci nad věcmi občanskými a časnými. Nejsem proto podržena žádné moci církevní v tom, co se týká mého práva na věrnost a poslušnost národa.*¹⁾ -

ska, ani pohoršlivých ujednání, která dávajíce bludu práva, jichž nikdy nemá, dávají patent falšovatelům pravdy. Neměli bychom ani svatokrádežných loupeží josefinských, ani všeobecného otřesu majetku, ani nevázaností r. 1793., ani uctívání bohyně Rozumu. A také dnes bychom neměli ani nejistoty právní, ani popírání povinnosti, ani dynastií bez minulosti, ani národů bez budoucnosti, ani nesvládných společností, ani oné všeobecné zátopy obludných nauk, které hrozí naši civilizaci obrátit v barbarství a Evropu vrhnout do bezedné propasti socialismu. Proto hle, co ve světě znamená o dogma víc nebo o dogma méně. (Le Césarisme.)

¹⁾ Francouzům netřeba připomínati, že veliký král, autor této deklarace, sám ji anuloval, chtěje, aby byla považována za neučiněnou; že oněch 34 dvorských prelátů, kteří ji po-

Nuže, buď logika nic nedokazuje, anebo důsledek z takového učení plynoucí jest tento: Povinnost, aby národ poslouchal panovníka, a vše, co s tím souvisí, jest povinností čistě *občanskou*, poněvadž prý *nespadá pod jurisdikci církve*. A porušení této povinnosti neohrožuje spásu, poněvadž prý se to *spásy netýká*.

Hle, jak se tu moc královská ocitá v křiklavém rozporu s naukou svatého Pavla, který z této veliké povinnosti činí povinnost svědomí. Hle, jak sama

depsali k velikému pohoršení větší části osvíceného episkopátu francouzského, ji slavnostně odvolalo; že i veliký Bossuet, který napřed byl považoval za svou povinnost podporovati ji svým ohromným talentem, konečně se chtěl vyhnouti odpovědnosti za ni a zřekl se jí i se svou obhajovací předmluvou *abeat, quo libuerit*; a že konečně teprv pod vládou následující, pod vládou to všeho pohoršení, došlo i k tomu pohoršení, že vyhrabán byl zase tento politování hodný akt. To vše je historické a mezi upřímnými přáteli pravdy a práva jistě nikdo nebude mítí za zlé, držíme-li se v jistých otázkách historie.

•

moc královská vymazuje tuto povinnost z výčtu povinností náboženských, které Bůh ustanovil a jejichž přestoupení trestá. Hle, jak sama sesvětštuje svou moc, zařazujíc ji do věcí čistě lidských, a neponechávajíc jiných pout mezi sebou a poddanými, než děla svých pevností, zaměřená na města, a šibenice na náměstích. Hle, jak sama povzbuzuje vzpouru proti své autoritě, kdykoli by se k ní mohlo bez úhony sáhnouti. Hle, jak sama zbavuje přísahu sobě učiněnou náboženského charakteru a vši božské sankce, snižujíc ji na akt čistě občanské smlouvy, na akt čistě lidské cti, který nemá vážného dosahu, a který *váží* jen tolik, co *vynáší*.

Neboť jest zřejmo, že nemá-li církvev, jak zastanci césarismu tvrdí, pravomoci rozhodovati o závaznosti přísahy, učiněné autoritě politické, pak přísaha tato není již aktem náboženským, nýbrž čistě občanským, a že věrnost sama není již povinností svědomí, nýbrž jen uctivostí zdvořilého člověka, ke které radí opatrnost, přesvědčuje o ní zájem a a zaručuje ji jen síla. Nuže, táži se, může býti ještě něco bezvýznamnějšího, nicotnějšího a pomíje-

jícnějšího než tato občanská, materiální a laická přísaha, jde-li o to zajistiti vládní moci svědomitou oddanost národa a utvrditi její autoritu? A onen veliký akt, na němž spočívá stabilita vlády a pořádku veřejného, stal se dnes také hříčkou a hloupostí, která zavazuje, jak se říká, jen prostáčky a duše pobožné; a snadnost, s jakou se taková přísaha učiní, jest zároveň i měřítkem snadnosti, s jakou se pošlape.

Pomazání králů, krásný a dojemný tento obřad, který jest výtvozem cele křesťanským, není jen jakýmsi druhem svátosti, svolávající s nebe na panovníky pomoc, jíž mají tolik zapotřebí, aby mohli plniti své hrozné povinnosti, nýbrž jest do jisté míry i posvěcením jejich osoby, které je činí schopnými, aby byli tím, čím býti mají, lidu ukazuje, čím s hlediska křesťanského jsou a čím je křesťanství učinilo.

Králi se dostává svatého pomazání jedině proto, poněvadž dle zásad náboženství evangelia jest panovník bytostí posvátnou, bytostí náboženskou, řekl bych skorem bytostí božskou a poněvadž ja-

kožto takový má právo na jistý druh pocty a na poslušnost, které nemožno neuznati bez úhony vlastního svědomí a bez vzpoury proti Bohu samému.

Panovník tedy podržuje se moci *klíčů*, přijímá víc než dává. Vstoupil pod přímou ochranu církve, požívá výsady, že náleží k řádu nadpřirozenému a božskému, takže vztáhnouti na něj ruku není zločinem obyčejným, nýbrž svého druhu svatokrádeží. Ale jakmile zapomněl synovské poddanosti, kterou jest povinován církvi, a opovazuje se měřiti s ní, jednati s ní jako se sobě rovným a úklady činiti její pravomoci, pak ztrácí vsecky přednosti, které měl od ní a které nemůže míti než od ní.

Tajemné *Thau*, které mu mateřská její ruka vtiskla na čelo, mizí; nadpřirozená záře, která z ní na něho padala, a jej takřka božskou atmosférou oblévala, pohasíná. On sám si vlastní rukou trhá s hlavy posvátnou aureolu, kterou jej církev ozdobila, a jako nový Kaifáš vlastníma rukama roztrhává posvátné roucho, kterým jej ona oděla a které mu zajišťovalo posvátnou úctu.

A opravdu, jakmile se moc královská prohlásila úplně nezávislou na církvi v tom, co se týká náboženství, jejích povinností k národu i povinností národa k ní, ihned jest vidět, že sestupuje s výše věcí božských a stává se věcí pouze lidskou.

V tom okamžiku se její posvátný majestát mění v majestát všední a neposvěcený, síla náboženství je nahrazena silou hrubé moci, na místě toho, kterého církev představovala lidu jako služebníka Božího k dobrému (*minister Dei est in bonum*) objevuje se jen člověk, který může beztrestně páchat zlé.

Člověk však není člověku bytostí ctihodnou než jen potud, pokud jest obrazem Božím a pokud na jeho čele vidět zářiti cosi božského. Marně by se člověk - pouhý člověk namáhal získati si něco jiného než nedůvěru, bázeň a nevážnost u lidí.

Jakmile tedy moc královská si v návalu šílenství dovolila položit propast mezi věci duchovní a časné, znesvětila sama sebe; setřela se svého čela obraz Boží, který tam církev vtiskla; stala se mocí lidskou a dokonce bezbožeckou. Ihned se dav po-

kládal za oprávněna, podívat se jí do očí, a nenaleznuv v ní než bědy a vášně lidské, zacházel s ní jak se s člověkem zachází: pojal ji v nevážnost, poněvadž již nebyla představitelkou Boha a přestala býti obrazem Božím.

13.- Vizme však ještě pádnější příklady zhoubných sklonů císařismu vzhledem k panovnické moci samé. Dotknu se tu věcí choulostivých, od nichž bych si nesměl slibovati žádoucího účinku, kdybych neměl té výhody, že zde mluvím k osobnostem, které pravdivý stav věcí posuzují víc podle dějin než podle románů, víc podle rozumu než podle předsudků¹⁾. Než však o tom začnu, ovládán jsa,

¹⁾Kdyby zde chtěl někdo spatřovati kritisoání jistých státních zákonů, mýlil by se cele o našem myšlení a úmyslu. Jako cizinec a kněz, který mluví ke křesťanskému vládci vůbec, nesmím se zvlášť zabývati zákony některého zvláštního státu; musím naopak využití volnosti posvátného úřadu kazatelského k tomu, abych s nezávislostí, vlastní opravdové horlivosti o duše, pro dobro hlav států řekl, co jim může přinést záchranu či zhoubu jak s hlediska politického tak nábožen-

Sire - dovoluji si to říci - vzhledem k vám stejnými pocity jako svatý Ambrož vzhledem k velikému Theodosiovi, cítím potřebu - neboť vy jste hoden je slyšeti - obrátiti se na vás týmiž slovy, kterými se veliký onen učitel obrátil k onomu vládci: „Uražen byste se mohl cítit jen mlčením knězovým; jeho otevřenost však musí dojíti vaší záliby. Neboť mlčení by nás oba, vás i mne, přivedlo do téhož nebezpečí; má otevřenost však bude vaším štěstím. Nebudu se tedy vtíravě míchat do věcí nepatřičných a zabývati se věcmi nenáležitými. Ale řečí svou toliko povinnost konám, přikázání Boha našeho poslouchám. Činím tak jen z lásky k vám, ve vašem zájmu, z horlivosti o spásu vaši. A kdybych

ského. Jsou ostatně mezi ostatními zákony i zákony příležitostné, které vytvořeny byvše v době jedné, mohou zrušeny býti v době jiné; zákony, které každá svrchovaná moc, dospěvši k lepšímu poznání rozumem neb zkušeností, má právo změnit; zákony, o nichž je povoláním lidem dovoleno diskutovati, aby v zájmu dobra obecného na ně byla obrácena pozornost vlády.

ani víry nedošel neb kdyby mi v tom i bráněno bylo, přec bych tak mluvil, abych mlčením Boha neurazil. Neboť kdybych aspoň, sám se tomuto nebezpečí vystavuje, vás od něho mohl osvoboditi! Pak bych, sice nerad, ale trpělivě se z lásky k vám tomu podvolil. Ale poněvadž by mé hříšné mlčení nebo licoměrnictví vás nevysvobodilo, mně však vinou ublížilo, volím, abyste mne pokládal raděj za dotěrného než za ničemného a opovržení hodného. Jeť tu někdo, v jehož nelibost upadnouti jest větším nebezpečím. A to tím více, poněvadž ani císařům není k nelibosti, když každý si hledí svého úřadu, a vy trpělivě vyslýcháte každého, kdo mluví podle své povinnosti. Kdybych mluvil o věcech politických, ačkoli i tu se jest řídití správedlností, neobával bych se tolik, nebyl-li bych slyšen. Ale jde-li o Boha, kdo k vám o něm bude mluvit, ne-li kněz? A kdo se odváží říci vám pravdu, neodváží-li se ji říci kněz?" (Ep. ad imper. Theodosium.) To jsou ta slova, která jsem za nutno pokládal, aniž bych se považoval za svatého Ambrože, říci Theodosiovi Gallie; a nyní se vracím ke svému

vážnému a důležitému předmětu.

14.- Slyšeli jsme právě, jak královská moc důrazně prohlašovala, že církev nemá co mluvit do sporů, které by vznikly mezi panovníkem a národem; že v této příčině každá vláda má právo se pokládati za úplně nezávislou, postačovati si sama a zůstatí pánem své situace sama. To jest právě to, co se obvykle nazývá „*svobody gallikánské*“¹⁾).

¹⁾ Slyšme, co o svobodách gallikánských soudí Fénelon. Je-li to příliš silné, ať se vydá - Fénelon trestnímu stíhání. Předem řečeno, jsou to divné svobody, o nichž velký onen muž mohl říci toto: „Svobody gallikánské: Král jest ve skutečnosti víc než papež hlavou církve ve Francii; svobody vzhledem k papeži, otroctví vzhledem ke králi. - Královská pravomoc nad církví, přenesená na laické soudce: laikové ovládají biskupy. Ohromné zlořády odvolávání se *tamquam ab abusu* a rezervátů královských. - Zlořád, že nebyly dovoleny církevní sněmy provinciální. - Zlořád, že nebylo biskupům dovoleno ujednávatí vše se svou hlavou. Zlořád, že se chtělo, aby laikové si vyžadovali a zkoumali výnosy o víře. - Zlořád shromažďování kléru, což by bylo bývalo zbytečné, kdyby klérus nebyl

Pravda sice, že moc královská se při té příležitosti tvářila, jakoby se chtěla jen osvoboditi od kontroly církve a jakoby respektovala kontrolu národa, přirozeného to soudce vší politické legitimacy. Ale tím nebylo možno nikoho oklamati. Každý chápal, i když vláda to zamlčela, že vláda, která nerespektuje pravomoc církve obecné, nemá ani nejmenší chuti uznávati zvláštní pravomoc národa, a že jí úzkostlivost svědomí nebude brániti v porušování zákona lidského, když pošlapala zákon božský. Pochopilo se tedy také, že tato vláda, vy-

měl státu čímsi sloužiti. - Gaume, cituje tato slova, praví: A Fénelon mohl dodati: Ničení a systematické kažení šlechty, zlořád. Potlačení všech konstitucí státu, zlořád. - Zrušení všech výsad provinciálních a všech svobod městských ve prospěch krále, zlořád. - Hrozný vzestup daní k vydržování sobeckých válek, podnícených obchodem a ctižádostí, jakož i k pěstování babylonského přepychu, zlořád. - Povzbuzování oživujícího pohanství se všemi lascivními obrazy a racionalistickými zásadami, césarskými i demokratickými, v literatuře, malířství, sochařství, divadle, v Paříži, ve Versailles,

maňujíc se z jurisdikce církevní, chtěla se také emancipovati od vší pravomoci civilní a politické, prohlásiti neodpovědnost, *inamissibilitu* (nezcizitelnost) a úplnou nezávislost své autority. A aby nebylo ani pochyby, že to bylo v pravdě její tajnou myšlenkou, bylo jí to velmi po chuti, když největší muž současného katolicismu v jednom z oněch okamžiků, kdy rozum zdřímne a jímž se ani genius vždy neubrání, vyložil myšlenku vlády tímto politování hodným komentářem: *Když rozsoudil panovník, není již jiného soudu; nikdo nemá právo sou-*

v Compiègne, ve Fontainebleau, v Saint Germain, všude zlořád. - Neustálé usilování, aby s centralisací věku Augusta ožila i zkažená a zkázonosná civilisace, která vysílila Francii smyslností a měla ji vydati v šanc jařmu despotismu a hrůzám anarchie, zlořád. - Jedním slovem zlořád a zneužití v porušení základních principů staré francouzské konstituce, tak náboženské i liberalní, ve prospěch cézarismu Ludvíka XIV., který v týž den, kdy pronesl pověstné: „*État -
tot' jsem já!*” - pronesl i rozsudek smrti nad starou monarchií francouzskou i křesťanskou.

dit i a revidovati po něm. Nutno tedy panovníka poslouchati jako spravedlnost samu... proti jeho autoritě nemůže býti prostředku než v jeho autoritě. (Politique tirée des Livres saints.)

Kdyby se tato řeč vzala doslova, pak by ve společnostech křesťanských zavedla právo Neronovo, Domitianovo, Kaligulovo, Mahomeda II. a Jindřicha VIII. To by se vládcům přičítala taková neomylnost v myšlení a nezávislost v jednání, jaké v té plnosti nemá než Bůh. To by znamenalo, jinými slovy řečeno, že moc světská nemá jiného pravidla pro své jednání než svou vůli; že každá její vůle, v čemkoli, jest zákonem, jemuž se naprosto nikdy nesmí odporovati. Že každá moc, již tím, že jest mocí, jest bytostně spravedlivou a že člověk-král nepotřebuje býti v právu, aby ho lidé poslouchali; a přece autor tohoto divného učení sám jindy řekl tak duchaplně, že „Bůh sám toho má potřebí býti v právu“. Jest nemožno povědít, jak velice si moc světská sama ublížila tím, že se takto definovala. Poznamenávám jen jedno: všechny spisy protimonarchistické, které v tak velkém počtu byly vydá-

vány v minulém i našem století, jsou jen hroznými, ale velmi logickými komentáři zásad pohanského absolutismu, který proklamovala monarchie, jež se vydávala za křesťanskou.

Kdyby bývala zůstala v mezích, v nichž ji umístilo křesťanství, kdyby se byla definovala jako moc přicházející sice od Boha, ale na jedné straně podřízená autoritě, jejíž povinností jest vysvětlovati zákon Boží, a na druhé straně povinná respektovati základní zákony a práva dokonalé společnosti občanské, kdyby své jednání byla uváděla v soulad se zásadami veřejného práva křesťanského, bylo by bývalo nemožno napadnouti ji a poštvati proti ní veřejné mínění a svědomí. Ale opustivši svými naukami a svými skutky toto veřejné právo křesťanské, jediné, které ji činilo přijatelnou, velkou, krásnou a slavnou, a usadivši se na ohyzdné zásadě pohanského práva veřejného, představivši se veřejnému svědomí jako autorita, která smí zneužít a také skutečně zneužívá všeho *bezrestně* - poskytla sama svým nepřátelům látku k obžalobám, které proti ní zformulovali.

A tak nebylo to již království křesťanské, po němž zůstaly jen slabé stopy, když vydáno bylo útokům revolučních publicistů, nýbrž bylo to království zvrhlé, upadlé, království, které se samo snížilo až na hanebnou úroveň království pohanského; bylo třeba vzíti do rukou jen portrét, který si samo vytvořilo, a tím již je mohli zhnusiti. „Chcete vědět - řeklo se - co jest to království? Pohledte a vizte, jak samo sebe vypodobňuje. Podle vlastního svého mínění, jak je světu projevilo svými slovy i svými skutky, jest to autorita povýšená nad každou autoritu a nad každý soud, ať její chyby a přehmaty jsou jakékoli.“ A tak usnadnilo práci svým nepřátelům a nebylo třeba k jeho zničení žádného nactiutrhání.

V theorii nemůže žádný rozum pochopiti a žádné svědomí uznati nějaké světské moci, která by na nikom nezávisela. Ve skutečnosti pak nebude moci taková moc dlouho existovati v národě křesťanském: bylo by to - opakuji - znovuzavedení otroctví; bylo by to zničení osobnosti lidské; bylo by to úplné ponížení a zhovadění člověka; trojí to ne-

možná věc u národů, jimž křesťanství zjevilo právo na svobodu občanskou, zjevilo velikost a důstojnost obrozeného člověka.

Postavivši se tedy v poměr, rozumem i obecným svědomím nepřípustný, království se znemožnilo; jeho pád se stal nevyhnutelným, a revoluce, která je vyvrátila, byla jen jeho dílem, jeho chybou, jeho zločinem; revoluce byla jen logickým důsledkem zásad, které království samo prohlásilo; neboť nic není tak neúprosného jako logika národů: jest to jistým způsobem odlesk rozumu a ozvuk soudu Božího: *Vox populi vox Dei*.

Na jedné straně odvrhlo království samo společenskou svrchovanost papežství a oloupilo se o velikou výsadu, kterou mu bylo dalo obecné právo křesťanské, totiž že nemůže býti souzeno než jen vznešeným tribunálem, který Bůh postavil v čelo obce křesťanské; na druhé straně pak cítění lidu se bouřilo proti pohanskému principu, že by totiž měla existovati moc naprosto neodpovědná. O následcích těchto dvou žalostných fakt nebylo pochybnosti; veškerou logickou nutností musily při-

voditi třetí fakt ještě hroznější, že totiž právo souditi a odsouditi krále bylo přesunuto na lid.¹⁾

15.- Ne že by církev byla upřela národům křesťanským právo, které, jak jsme (v I. pojednání) ukázali, každá dokonalá společnost má od samého původce této společnosti, totiž právo stanoviti útvar vlády a vyvoliti si osoby neb rodiny, které by ji vykonávali. Naopak, svá rozhodnutí, o které její soud

¹⁾ Jest jen trojí možná svrchovanost; a čiň co čiň nutno se rozhodnout buď pro svrchovanost papeže, nebo krále, nebo lidu. Vy zavrhuje svrchovanost papežů, která po tisíc let ochránila svět od tyranie a nikdy ji neposvětila; nuže, zbývá vám svrchovanost králů, kteří v dávnověku se jmenují po řadě Tiberius, Nero, Caligula, Heliogaballus, v novověku pak Jindřich VIII., Alžběta, Ivan, Mikuláš; nebo svrchovanost lidu, kterou bude Konvent, Terror, Socialismus. Místo rozhodnutí Vatikánu jakožto posledních důvodů právních budete míti theologii absolutismu a vzpoury. Místo exkomunikaci ultramontánních budete míti jedny po druhých a někdy všecky dohromady: děla králů, barikády lidu a dýku ukladených vrahů. (Gaume, le Césarisme, sv. VI.)

byl žádán v oněch vážných otázkách - neopírala o nic jiného než o oprávněná přání a opravdové zájmy národů samých. Jen že, poněvadž každá změna vlády, dějící se mimo ústavní zákony země, jest revolucí (neboť revolucí jest jen změna vlády), a poněvadž tyto změny jsou neoddělitelné od sociálních rozmíšek, církev mocí své nepopíratelné autority rozhodovati ve všech případech svědomí, i takových, které mají účinky politické, považovala za svou povinnost intervenovati ve velikých otázkách svrchovanosti, a nechtěla ani nemohla národu, vyznávajícímu křesťanství, ponechat, aby sám jediný rokoval o těchto otázkách, aniž by se vydával v nebezpečí roztržek a válek občanských; ba, jak se příliš často stává v ukvapených úsudcích davu, také v nebezpečí, že zneuzná spravedlivé právo a pravou spravedlnost samu.

Zavrhnuvši tedy všeliké církevní zasahování v takových případech, kde proti jejímu svrchovanému právu povstaly námitky, moc panovnická prostou silou a nutností věcí se viděla vydána soudu lidu, změna to, ke které si gratulovati nemohla. Neboť

pod vládou bývalého obecného práva, které spravovalo křesťanský stát, nebylo nikdy vidáno, aby až do třetího kolena králové, zřejmě nevinní, proskribováni a stiháni byli jedním rozsudkem, proneseným proti jednomu, jenž byl domněle vinen. Nikdy nebylo vidáno, aby králové houfně posíláni byli na popraviště v zápětí krvavého skutku, domněle právního. Nikdy nebylo vidáno, aby velcí národové, překonavše již celou dlouhou řadu revolucí, pořád ještě se museli trásti o existenci pořádku a zmítati se mezi životem a smrtí.

Tím, že césarismus soustředil v rukou panovníka veškeru moc náboženskou právě tak jako politickou a prohlásil jej naprosto nezávislým ode vsí společenské kontroly, tím vydal jej kontrole jednotlivců, stvořil generaci Brutů a důvodem lásky k vlasti oprávnil takřka politickou vraždú¹⁾.

¹⁾ A když národové se nemohli vždycky sestoupiti v soud nad svými králi, tu viděli jsme, jak Mazzini a jeho přívrženci, vedeni jsouce toutéž logikou, vrahům přisuzovali právo, aby byli mstiteli svobody národů, a po příkladu starověkých de-

A skutky panovníkovy propadly tak soudu kohokoliv; život panovníkův vydán na pospas divokému fanatismu kohokoliv, a svědomí každého jednotlivce, či spíše jeho ctižádost nebo zvůle staly se via facti nejvyšším soudcem veřejného pořádku a osudu říší.

Církev ve své péči o stabilitu vlády a blaho států křesťanských pronesla na sněmu Kostnickém nejhroznější odsudky proti každému jednotlivci, který by si za jakýmkoliv cílem přisvojoval právo souditi způsob života svého panovníka a vztáhnouti ruku na jeho osobu¹⁾.

mokratů schvalovali theorii dýky. A tak opouštějíc systém katolický, politika nutně se vrátila k systému pohanskému a volky nevolky dospěla k jeho posledním důsledkům. (Gaume, le Césarisme).

¹⁾ Ani dnes světská moc politická nemá jiných opravdových přátel než mezi poslušnými dětmi a služebníky církve. „Klérus - bylo řečeno - dostojí svému poslání. Vlády pak, poučený jsouce zkušeností, přestanou se obávat kněze. Vědí dnes, že nebezpečí je jinde než ve svatyni. Kněz není spiklen-

Nuže, jiný důsledek oné věty, proklamované samou světskou svrchovaností, že totiž církev nemá žádné pravomoci rozhodovati o otázkách, týkajících se vztahů mezi vládou a poddanými, logický, pravím, důsledek této nauky jest, že církev vyslovujíc svá odsouzení v podobných případech, přisvojuje si moc, které nemá a že následkem toho její anathemata nemají žádné moci a žádného váž-

cem. Za posledních šedesát let padlo v Evropě mnoho trůnů; který z nich byl povalen knězem? Vědí také, že žádá-li klérus svobodu církve, činí tak jedině v zájmu duší na prospěch sociálního řádu. Maje ducha tak vysokého a tak pevný charakter, panovník, který zřejmě tajemným úmyslům Prozřetelnosti vděčí za to, že usedl na trůn Karla Velikého, chápe také, že jeho jméno nemůže býti toliko symbolem síly a pořádku materiálního, nýbrž také symbolem restaurace mravní a upevnění společnosti na základech božských. A ukáže-li se Francie jako druhdy věrnou poslání, které ji staví v čelo národů katolických, možno mluviti o blahoplném vlivu, kterým působí na postup ostatních vlád." (Le Catholicisme ou la Barbarie.)

ného dosahu. A vskutku, zkušenost až příliš to potvrzuje: právě od té doby, co světská moc začala se dělati nezávislým protějškem církve, začíná pohoršlivý onen zjev u mnohých křesťanů, že totiž si pranic nedělají, ba že si posměšky tropí z blesků, které církev metá na ochranu svrchovanosti světské. Svrchovanost světská tedy sama znehodnotila snahu církve, kterou se ona starala o její záchranu, sama otupila posvátné zbraně, které ji chránily před dýkami vrahů.

16.- Jistý autor, jehož pouhé jméno zde pronést mi brání ohled na vznešené mé posluchače i na sebe samého, poznamenává, že vláda v pravém slova smyslu absolutní jest chimerická, ba nemožná; že není a nebude nikdy neodpovědného despotismu, a že, ať se despotismus povznese na sebe vyšší stupeň moci, právo kontroly proti němu existuje vždy, zde v té, onde v jiné formě. Marně tedy, připojuje tentýž autor, jehož svědectví nemůže býti podezíráno ze strannictví, poněvadž jest církvi nepřátelský - marně tedy králové, povyšující se nad všelikou pravomoc církevní, to jest berouce

národům záruku, kterou jim slibuje církev tím, že bdí nad pány země, marně vzbuzují zdání, že povznesli své trůny do oblasti, nedostupné bouřím.¹⁾

¹⁾ Svědectví onoho autora, jehož jméno by nikdo neuhádl, zní: „Politický dosah deklarace z r. 1682 byl nesmírný. Povznášejíc krále nad všelikou pravomoc církevní, berouc národům záruku, kterou jim slibovalo právo poskytnuté (l) papeži, aby totiž bděl nad světskými pány země, ona deklarace zdánlivě povyšovala trůny do oblasti, bouřím nepřístupné. Ludvík XIV. v tom byl zklamán... Jeho omyl byl hluboký a žalostný. Absolutní moc v pravém slova smyslu jest chimerická, jest nemožná. Nikdy nebylo, díky nebi, a nikdy nebude despotismu neodpovědného. Ať se tyranie povznese k sebe vyššímu stupni násilí, *vždy existuje proti ní právo kontroly*, zde v té, onde v jiné formě. Deklarace z r. 1682 nic nezměnila na nutnosti tohoto práva kontroly. *Vzpourou proti papeži* je tedy jenom přemístila: přemístila je tím, že *je dala napřed parlamentu a pak davu*... Přišla ve Francii doba, kdy národ poznal, že *neodpovědnost králův jest otroctvím* národův. Tu se národ po všem tom utrpení v rozhorlení pozdvihl, žádaje spravedlnosti. Ale *poněvadž tu nebylo soudce nad králi*,

Povstanou-li pochybnosti o poslušnosti poddaných k vládě, tu ona otázka: *Komu v poslední řadě náleží rozhodnouti o takových casus conscientiae?* otázka, pravím, dnes tak hrozná, naléhá plnou silou, a nauka, o niž jde, nemohouc odstraniti právo kontroly, přemísťuje je toliko a vyřazujíc církev, přenáší je na dav.

Jakmile tedy království se postavilo mimo všelikou kontrolu a nad ni, bylo ihned vydáno kontrole všech; jakmile řeklo: *„l'État c'est moi - stát jsem*

učinil se národ sám soudcem a exkomunikace byla nahrazena rozsudkem smrti. (Histoire de la révolution française, p. 252.)

Jest to smutně proslulý Louis Blanc, jenž takto mluvil. Tato pozoruhodná slova jsou jen, jak vidět, věrným komentářem slov, ne méně pozoruhodných, de Maistre: „Králové mohou volit mezi revolucí a papežem.“ Hle, dva muži, stojící na dvou nejvzdálenějších bodech co do víry, shodují se v téže myšlence co do práva společenského a dokazují tak znova, že tato myšlenka jest pravdou zdravého rozumu a všeobecně uznávanou.

já" - tu ihned se mu stát vymknul z rukou a nebyl již jeho; jakmile si namluvilo, že jest mu dovoleno všeho se odvážiti a vše činiti, ihned vnuklo zemi pokušení, aby je vykážalo do mezí, že nemohlo pak již odvážiti se ničeho a činiti nic. A tak tedy revoluce, která následovala a která, vnesena jsouc Francií do celého světa, po celé století jím procházela, jest jen přirozenou a legitimní dcerou královského absolutismu; neboť působením velikého zákona reakce jest anarchie toliko slovem, kterým logicky každá společnost, postavená mimo svá přirozená práva, odpovídá na despotismus.¹⁾

¹⁾ V křesťanské politice moc nevyrůstá z dola, nýbrž přichází s nebe; jsa služebníkem Boha, nikoli splnomocněncem lidu, císař není svézákonným, nýbrž prvním poddaným zákonů Božích. Papež, obdařen jsa neomylností od samého Boha, chrání, vykládá a proklamuje Boží zákony, císař pak, *biskup to na zevnějšek*, je-li toho třeba, uvádí je v platnost, dáváje svůj meč ve službu ducha. Zatím co v císařismu budoucí osud člověka není ničím a blaho hmotné jest posledním cílem politiky, náboženství pak jen jejím nástrojem -

Bohužel však, v očích davu, který kontroluje vládu, vláda zřídka kdy nalézá milost; před jeho soudnou stolicí nelze obyčejně očekávatí než rozsudek ostrakismu nebo smrti. „Nejste zde,” řekl muž, jehož jméno se stalo symbolem terroru a úkladné vraždy - „nejste zde, abyste Ludvíka Capeta soudili, nýbrž abyste vykonali akt národní prozřetelnosti; jest nevinný, ale musí zemřít, poněvadž vlast musí žít.” - Chtějíc tedy se vymknouti kontrole rozumnosti a spravedlnosti, octla se vláda světská pod kontrolou krvavého fanatismu, zvůle

v politice křesťanské naopak budoucí osud člověka jest východiskem všeho zřízení, dobro morální posledním cílem politiky a náboženství nejvyšším účelem, k němuž se odnáší veškeren řád společenský. Slovem, zatím co césarismus jest proklamací práv lidských, politika křesťanská jest proklamací práv Božích. Césarismus jest tedy *revolucí*, zvrácením, poněvadž umísťuje nahoru, co má býti dole, a vrhá dolů, co má býti nahoře; politika křesťanská však jest pořádkem, poněvadž klade každou věc na své místo, nahoru, co má býti nahoře, a dolů, co má býti dole. (Gaume, t. VI. le Césarisme.)

a násilí; chtějíc se zabezpečiti před exkomunikací, naběhla na dýku; chtějíc uniknouti soudci, octla se před katem.

Marně tedy bylo napsáno na papír: *neodpovědnost králů*; slova tato, která si lidé napsali, jiní lidé bez rozpaků smazali nebo jich nedbali. Jest snad aspoň jediná lidská věc svatou člověku, který se naučil posmívati se autoritě zástupců Božích?

Vizte tedy, zda to nebyli opravdoví zrádcové, oni pochlebníci vlády, kteří svou radou ji vyzbrojovali proti autoritě církve, její ochranitelky a matky? Kterí ji přemluvili, aby se oddělila sama pro sebe, aby svou důvěru skládala v sílu, již neměla; ve sněmy, které ji zradily, v zaslepený dav, který v těžké chvíli o ní nechtěl ani slyšet¹⁾?

¹⁾ Takové jest ve skutečnosti neúprosné dilemma, které si musejí rozřešit utrhači politiky křesťanské: Buď připouštíte ve společnosti moc bez kontroly, nebo nepřipouštíte.

Připouštíte-li ji, pak s nejobludnějším despotismem zavádíte zhovadění lidské přirozenosti, připoutávající se navždy otrockými pouty k trůnům všech tyranů.

Postavivši se tedy do oposice proti církvi, ba sna-
žíc se ji ovládnouti a služebnou si ji učiniti, moc
světská se zbavila božské opory, kterou jí církev
nabízela; myslíc, že se osvobodila, stala se otro-
kyní; myslíc, že se zbavila vší odpovědnosti, stala
se odpovědnou bědným způsobem; myslíc, že se
upevnila, zničila se; neboť od té doby bylo sice již
mnoho králů a vlád, útvarů to a hříček lidských;
ale co do moci opravdu božské ona království křes-
ťanská, obklopená náboženskou úctou národů, sko-

Nepřipouštíte-li ji. pak následuje alternativa: buď kontrola
rozumu anebo kontrola násilí, buď svrchovanost papežova,
anebo svrchovanost lidu, buď možnost exkomunikací anebo
popraviště, buď canony Vatikánu anebo kanony barikád.

Každému po jeho chuti. Naši předkové se ve své prostotě po-
klonili společenské svrchovanosti náměstka Kristova, řkou-
ce: „Tys společný otec králů i národů, ty rozhoduj mezi svými
dětmi!“ - My však je v tom pokládáme za barbary, my díme
Petrovi: „My, tvé společenské autority neuznáváme; my ne-
chceme, aby ses míchal do našich věcí, my si je spravíme bez
tebe.“ (Gaume, le Césarisme.)

ro úplně zmizela. - Ó, církev zřídila mezi národy, poddanými svým zákonům, království takovým způsobem, že nemohlo býti smrtelně zasaženo než jen tehdy, když samo se oloupilo o onu zbroj Boží, o níž mluví svatý Pavel: *Accipite armaturam Dei*, kterou je ozbrojila pečlivá ruka církve; nemohlo býti zasaženo než teprv tehdy, když odhodilo od sebe meč spravedlnosti, přilbu moudrosti, štít křesťanského charakteru a krunýř representanta Božího, který je činil nezranitelným; nemohlo zajíti než jen ranami, které si samo zasadilo; mohlo zajíti jen samovraždou; a samovraždou také zašlo. A tak tedy revoluce, která je zabila, mohla mu opakovati slova, která řekl vrah kteréhosi panovníka, svého řemesla kovář, když jeho dýka svou oběť zasáhla: „Tuto dýku jsi ukoval ty!”

A tak moc politická, obrátivši se proti církvi neohlížejíc se na vznešenou pravomoc církve a osobujíc si moc církve, našla konečně ve svém hříchu zároveň svůj soud i trest.

17.- Právem se jako zločin *laesae majestatis*, zločin felonie a velezrady označuje každý útok na ve-

řejnou moc. Nuže, je-li velkým zločinem, chce-li kdo vyrvati z rukou panovníkových žezlo, které mu Bůh dal k řízení jednoho národa nebo jednoho státu, jak by nebylo ještě větším zločinem chtít vyrvati z rukou nejvyššího velekněze hůl pastýřskou, kterou mu Bůh svěřil k řízení všech národů a celé církve? Je-li velkým zločinem vztáhnouti ruku na meč, jak nebylo by větším zločinem vztáhnouti ji na kadidelnici? Je-li velkým zločinem usurpovati svrchovanou moc světskou, jak by nebylo ještě větším osobovati si neprávem moc kněžskou? A je-li konečně vrcholem zločinu, řekne-li jednotlivec: „Stát jsem já!“ jak by nebylo ještě větším zločinem, řekne-li kterýkoli panovník: „Církev jsem já.“?

Slyšeli jsme právě sv. Pavla, že odporovati moci světské jest vydávati se věčnému zavržení. *Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* Je-li tedy velkým hříchem, hříchem, který ohrožuje spásu, bouřiti se proti moci časné, na níž se zakládá společnost občanská, jak by nebylo hříchem ještě větším a spásu ještě vážněji ohrožují-

cím napadati, sužovati, urážeti, olupovati a pronásledovati moc duchovní, na níž založena je společnost náboženská? *Super hanc petram aedificabo ecclesiam meam.*

Právem tedy mluví k císaři onen neohrožený zastánce božství Kristova, sv. Athanáš: „Nemíchej se do věcí církevních a neporoučej nám v těch věcech, nýbrž spíše v nich od nás poučení přijímej. Tobě Bůh svěřil vládu, nám pak vše, co se týká církve. A jako každý, kdo by se snažil skrytě napadati tvou moc, Božímu řízení se protiví, tak i ty se střež, abys osobováním si práv církve neuvalil na sebe velké provinění. Psáno jest: Dávejte, co jest císařovo císaři, a co jest Božího Bohu. A jako nám nenáleží vykonávati vládu světskou, tak ani ty nemáš moc nad obřadními a posvátnými věcmi. To ti píši v zájmu tvé spásy.” (Ep. ad Solit.)

A slíbil-li Bůh dlouhý a požehnaný věk dětem, které ctí rodiče, vztahuje se tentýž slib na mocnosti veřejné, které ctí Boha jako otce a církev jako matku. Také ony mohou jen tak očekávati dlouhé a šťastné panování. Cti otce svého a matku svou,

abys dlouho živ byl na zemi. A běda jim, zapomenou-li své povinnosti podržovati se Bohu a církvi, stávají-li se nepřáteli Boha a církve!

Dříve nebo později vyslyší konečně Bůh prosby své nevěsty, které on sám jí vnuká; již zde na světě pomstí hroznými tresty každý útok, kterého se pozemské mocnosti odváží proti její pravomoci a její svobodě. A morální malomocenství, totiž upadnutí do všech hříchů a chyb, anebo aspoň ztráta vší moci a velikosti bývají nejmenším trestem, který mají k očekávání oni Saulové nemoudří a svatokrádežní Osiášové, kteří se opovažují osobovati si práva a úkony kněžské.

V každém století jest vidět, jak roste onen ohavný katalog pronásledovatelů církve, ale každé století jest zároveň svědkem jejich pádu a skoro vždy i pádu jejich dynastií, takže nezanechávají v historii než jméno, které je synonymem nespravedlnosti a symbolem tyranie, v opovržení u všech.

Či můžete mi ukázat jedinou stopu dynastií římských císařů, kteří krví zalili kolébku církve? Císařů řeckých, kteří roztrhli její nesešíváný šat, neb

oněch knížat šestnáctého věku, kteří se zmocnili jejího majetku, aby tak nahradili svou svatokrádež a své odpadlictví a kteří postavili budovu protestantismu na cizoložství a vraždě?

18.- Nezávislost a svoboda církve jsou práva božského; sáhnouti na ně jest, jak řekl sám Bůh, dotýkati se zřítelnice oka jeho a přivoditi si jeho hněv. „Kdo se dotkne vás, dotýká se zřítelnice oka mého.” (Zach. 2.) Poznámavaje pronásledovatele církve, nenáviděným jménem „bran pekelných”, božský Spasitel na jedné straně je označuje jako bezmocné, aby mohli zdolati skálu, která jest základem církve: Na té skále vzdělám církev svou a brány pekelné ji nepřemohou (Mat. 16, 18.), na druhé straně však mluví o tajemném kameni: „Kdo padne na ten kámen, rozrazí se: na koho však on padne, toho rozdrtí.” (Mat. 21. 44.)

Církev jest kovádkou, na které se otloukají a od které s hřmotem odskakují kladiva do ní bušící. Kolik již těch kladiv se na ní opotřebovalo za osmáct století! Kolik se jich otlouká dnes a kolik se jich otluče ještě do konce časů, aniž otřesou v nej-

menším její pevností! Vědouce dobře, že více trpěla mnohdy svými protektory než svými pronásledovateli, církve po moci světské nežádá nic, než aby ji bez překážek nechala plnit veliké poslání, které jí dal božský zakladatel.

Vlády světské nemohou tedy učiniti nic lepšího, než napodobiti onu mírnost, kterou dnes (t. j. o neděli Květné) prokázali Herodes i Pilát, varující se překážeti neb obtíže činiti vítěznému pochodu Pána Krista do Jerusalema.

Jak tajemný a prorocký jest to pochod! Zástup, který jde před božským Spasitelem i za ním, reprezentuje spravedlivé Starého i Nového Zákona. Ježíš Kristus mezi tímto dvojím zástupem, toť Spasitel světa, přicházející ve středu časů, ale jeho vykupitelská činnost se uplatňuje od začátku a uplatňovati se bude do konce časů¹⁾.

¹⁾Zástup před Kristem i za ním jdoucí znamená obojí lidstvo, ty, kteří před evangeliem a kteří po evangeliu Páně věřili; a ti souhlasným vyznáním Ježíše chválí. (Sv. Jeronym, Comment in Math.)

Obojí zástup pěje totéž Hosana požehnání a slávy synu Davidovu, vyslanci Božímu. Což znamená, že spravedliví obojího zákona uznávají téhož Spasitele upadlého lidstva, že ti, kteří na jeho příchod čekali i ti, kteří se z něho radovali, byli a budou spaseni účastí téže milosti, vyznáním téže víry, životem dle téhož náboženství¹⁾).

Onen dvojí zástup konečně, mající mezi sebou jen Ježíše a apoštoly a vcházející v jejich společnosti ve vrcholné radosti do Jerusalema pozemského, představuje veliké a dojemné tajemství církve, která má vždy s sebou a v sobě Ježíše Krista ve svátostech a apoštoly v jejich učení a v jejich duchu; církve, která kráčí světem až do onoho dne, kdy slavně vkročí v Jerusalem nebeský.

Udělejte tedy místo církvi! Volný průchod církvi! Nepřekážejte jí v jejím pochodu! Nebraňme jí plni-

Co apoštolé kázali, to proroci zvěštovali. Jedna víra ospravedlňuje svaté všech věků. Ne příliš pozdě vyplněno jest, co vždy bylo věreno. (Sv. Leo, De incarnat.)

¹⁾ *Verbi incarnatio hoc contulit facienda, quod facta.*

ti posláni jí svěřené, aby sbírala od čtyř větrů dítky Boží a shromažďovala je ve svém lůně.

Ale my jsme katolíky, máme to štěstí náležitosti svou věrou k tělu církve. Nespokojme se tedy tím, patřiti na ni, jak kráčí před našima očima; vynasnažme se svým křesťanským chováním přidržeti se jejího ducha; vynasnažme se připojiti se k onomu zástupu, který jde za Spasitelem a jeho učedníky; vynasnažme se splynouti s těmi řadami národa svatých a předurčených, kde se nalézá veškera pravda a veškera ctnost, veškera milost, veškera odměna, veškerá útěcha a štěstí veškeré. Abychom následující zde na zemi toho, který jest cesta, pravda a život, v rukou s palmou vítězství, kterého dosáhneme nad svými neřestmi, s korunou nesmrtelnosti na čele, pějíce hymnus víry, hosanna naději a požehnání lásky, mohli vstoupiti s ním do nebes a těšiti se z pravdy a života po celou věčnost. Tak se staň!

Kurs čtyřicátýtřetí

v prosinci léta Páně 1937

Z francouzštiny přeložil Dr. František Odvalil pro pořadatele a vydavatele kursů Josefa Floriana ve Staré Říši. Imprimatur arcibiskupské konsistoře v Olomouci ze dne 14. dubna 1937 číslo 5785. Podle osnovy Antonína Lískovce vytiskla knihtiskárna Václava Horáka v Prostějově. Na skladě u Marty Florianové ve Staré Říši na Moravě. - Deo gratias.